

В. Флис
В. ФЛИС, Я. ЯКУБЯК

Содьореджжіо

для VII класу дитячих музичних шкіл

„МУЗИЧНА УКРАЇНА“

ВІД АВТОРІВ

Пропонований посібник — останній в ряді аналогічних видань для дитячих музичних шкіл і укладений за тими ж принципами, що й попередні «Сольфеджіо». Ці принципи доводиться лише нагадати.

Матеріал кожної теми включає конструктивні (технічні) вправи та приклади з художньої творчості. Виняток зроблено тільки по відношенню до розділів, присвячених ознайомленню з простими музичними формами: тут використано лише художні зразки. Конструктивні вправи представлені у трьох видах: 1) інтонаційні — їх більшість, 2) ритмічні, 3) творчі (завершення мелодій, підбір супроводу).

Відповідно до цієї специфіки обирається спосіб роботи. В інтонаційних вправах головна увага зосереджується на чистоті інтонування. Ритмічні ж можна виконувати і шляхом звичайного вистукування, але краще — на якомусь одному або декількох звуках довільно вибраної висоти (інтервалі, акорді), в першу чергу на консонансах (наприклад, перший голос — *соль*, другий — *мі*, третій — *до*). Застосовуючи елементарні гармонічні та мелодико-гармонічні фігурації, такі вправи можна урізноманітнювати безліччю варіантів (наприклад, перший голос — *доль*, *ля*, другий — *мі*, *до*, третій — *до*, *соль* тощо).

На відміну від попередніх посібників, тут ритмічні вправи викладені компактно, як одна тема. Їх треба використовувати частинами на різних етапах навчання (за ініціативою педагога).

Окремо виділена також тема «Систематична робота над триголоссям», оскільки охоплює широкий за діапазоном складності матеріал: від елементарних у теоретичному плані зразків (тризвуки та їх обернення) до прикладів, що безпосередньо стосуються основних розділів даного «Сольфеджіо» (хроматичні прохідні звуки, модуляція та ін.). Працювати над триголоссям слід регулярно, пара-

ОТ АВТОРОВ

Предлагаемое пособие — последнее в ряду аналогичных изданий для детских музыкальных школ и составлено по тем же принципам, что и предыдущие «Сольфеджио». Эти принципы приходится лишь напомнить.

Материал каждой темы включает конструктивные (технические) упражнения и примеры из художественного творчества. Исключение сделано только по отношению к простым музыкальным формам: здесь использованы только художественные образцы. Конструктивные упражнения представлены в трех видах: 1) интонационные — их большинство, 2) ритмические, 3) творческие (завершение мелодий, подбор сопровождения).

Соответственно этой специфике выбирается способ работы. В интонационных упражнениях главное внимание сосредотачивается на чистоте интонирования. Ритмические же можно исполнять и посредством обыкновенного выстукивания, но лучше — на каком-нибудь одном или нескольких звуках произвольно выбранной высоты (интервале, аккорде), в первую очередь на консонансах (например, первый голос — *соль*, второй — *ми*, третий — *до*). Применяя элементарные гармонические и мелодико-гармонические фигуры, такие упражнения можно разнообразить множеством вариантов (например, первый голос — *соль*, *ля*, второй — *ми*, *до*, третий — *до*, *соль* и т. п.).

В отличие от предыдущих пособий, здесь ритмические упражнения изложены компактно, как одна тема. Их нужно использовать частями на разных этапах обучения (по инициативе педагога).

Отдельно выделены также тема «Систематическая работа над трехголосием», поскольку охватывает широкий по диапазону сложности материал: от элементарных в теоретическом плане образцов (трезвучия и их обращения) до примеров, которые непосредственно касаются основных разделов данного «Сольфеджио» (хроматические проходящие

лельно до інших тем або впереміж з ними. Виконання художніх творів, вміщених у кінці цього розділу, вимагає вже серйозної підготовки.

В зв'язку з складністю матеріалу пропонується порівняно небагато творчих вправ. Але для більш здібних і розвинених учнів, очевидно, можна давати індивідуальні завдання: наприклад, створити інструментальну чи вокальну (зі словами) мелодію у формі періоду чи у дво- або тричастинній формі, орієнтуючись на ті чи інші художні зразки, вміщені у посібнику.

звуки, модуляція и др.). Работать над трехголосием следует регулярно, параллельно с другими темами или вперемежку с ними. Исполнение художественных произведений, помещенных в конце этого раздела, требует уже серьезной подготовки.

В связи со сложностью материала предлагается сравнительно немного творческих упражнений. Но для более способных и развитых учеников, очевидно, можно давать индивидуальные задания: например, сочинить инструментальную или вокальную (со словами) мелодию в форме периода либо в двух- или трехчастной форме, ориентируясь на те или другие художественные образцы, помещенные в пособии.

1

2

3

4

Ф. Шуберт. «Німецький танець»
Ф. Шуберт. «Немецкий танец»

Marcato

М. Глінка. «Стій, мій вірний кінь стрімкий»
М. Глинка. «Стой, мой верный бурный конь»

Allegro

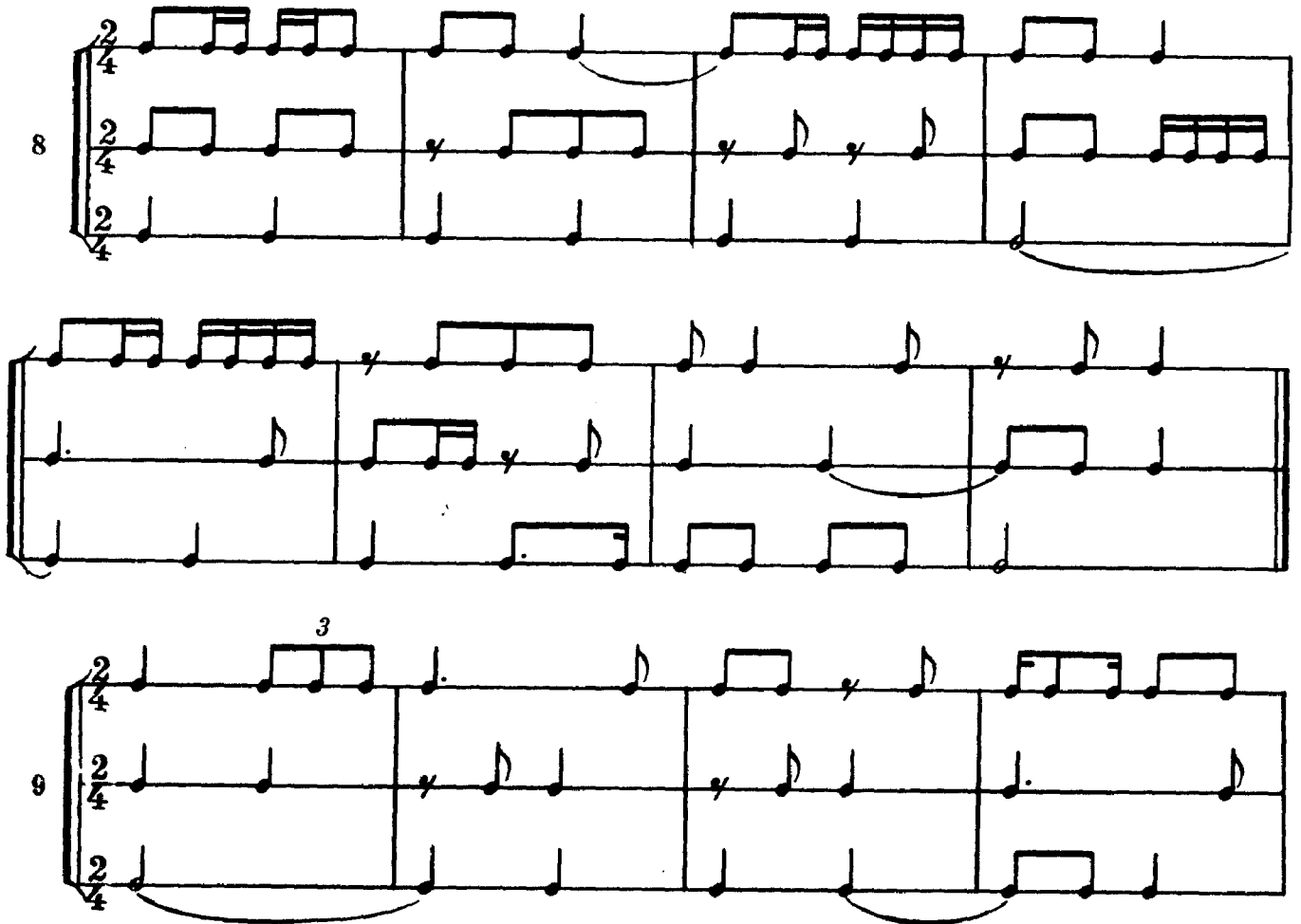

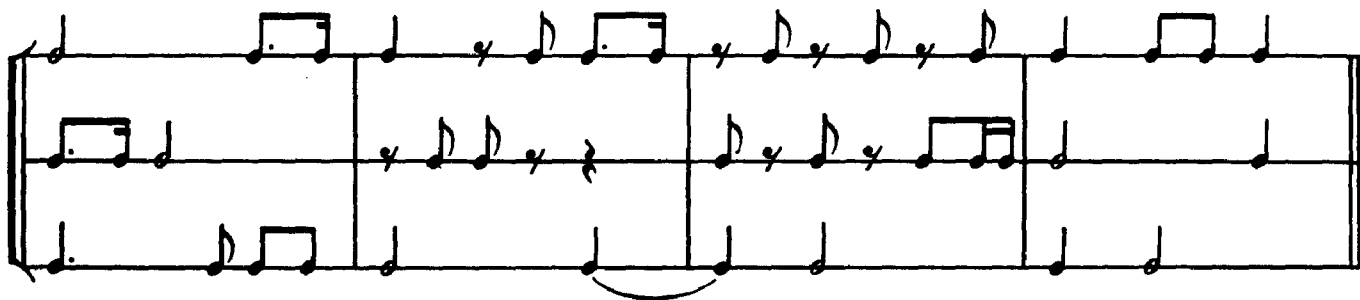
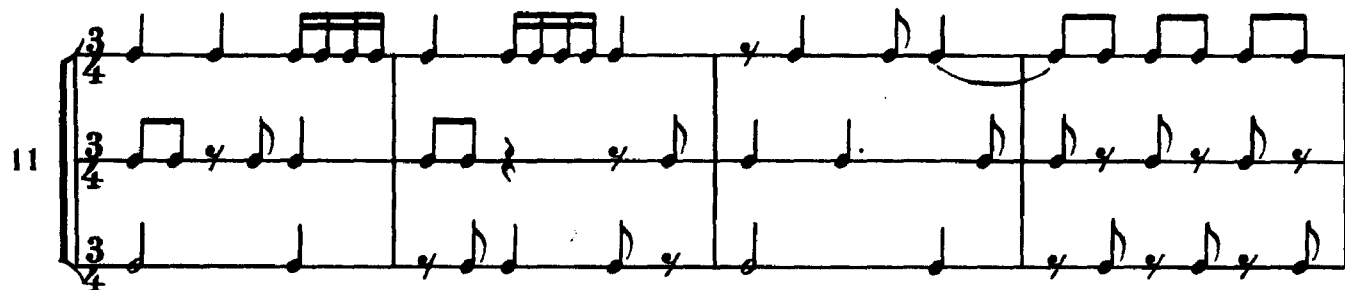
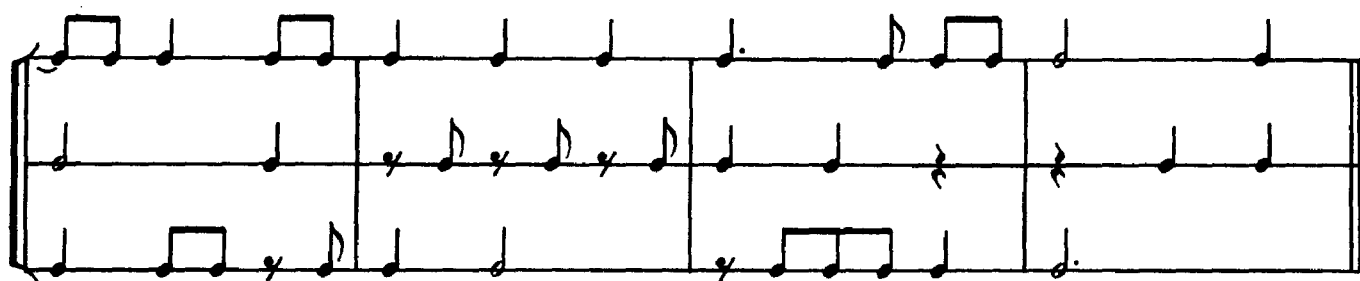
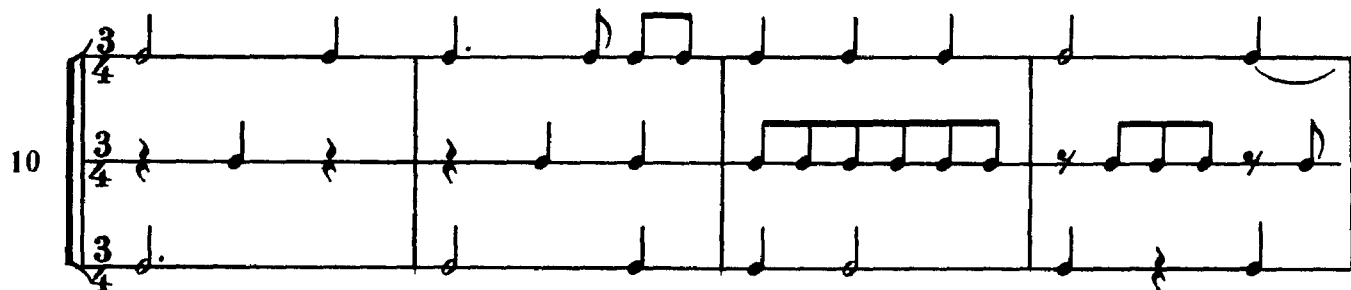
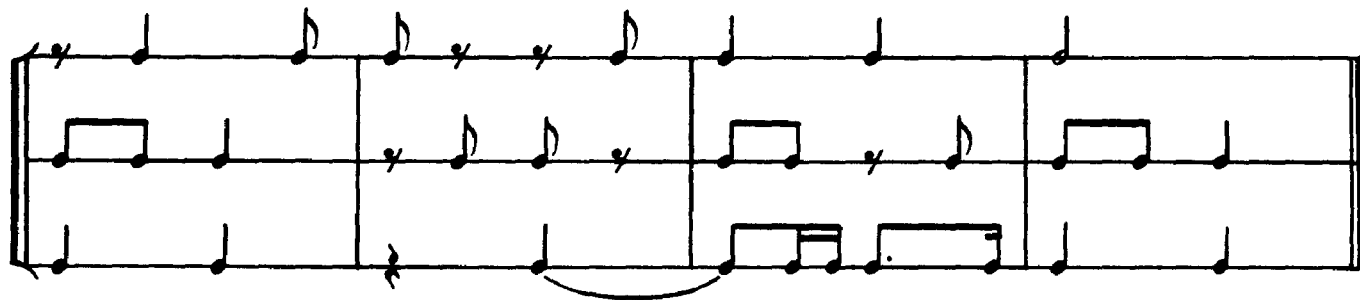
Allegro

РИТМІЧНІ ВПРАВИ

РИТМИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ

12

System 12: 4/4 time signature. Three staves. The top staff contains a sequence of quarter and eighth notes. The middle staff features a mix of quarter and eighth notes with some rests. The bottom staff includes quarter notes and a group of beamed sixteenth notes.

13

System 13: 4/4 time signature. Three staves. The top staff has a series of eighth notes followed by a quarter note. The middle staff is mostly empty with a few eighth notes. The bottom staff contains quarter and eighth notes.

System 14: 4/4 time signature. Three staves. The top staff shows a mix of quarter and eighth notes. The middle staff has a sequence of eighth notes. The bottom staff contains quarter and eighth notes.

14

System 15: 3/8 time signature. Three staves. The top staff features a series of eighth notes. The middle staff has a sequence of eighth notes. The bottom staff contains quarter and eighth notes.

15

System 16: 3/8 time signature. Three staves. The top staff shows a series of eighth notes. The middle staff has a sequence of eighth notes. The bottom staff contains quarter and eighth notes.

6/8

16

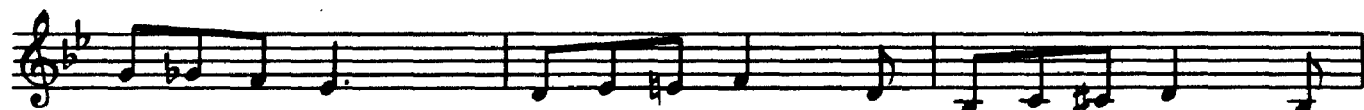
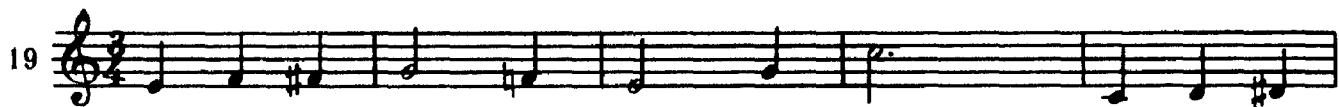
6/8

17

**ПРОХІДНІ ХРОМАТИЧНІ
ЗВУКИ**

**ПРОХОДЯЩИЕ ХРОМАТИЧЕСКИЕ
ЗВУКИ**

18

26

27

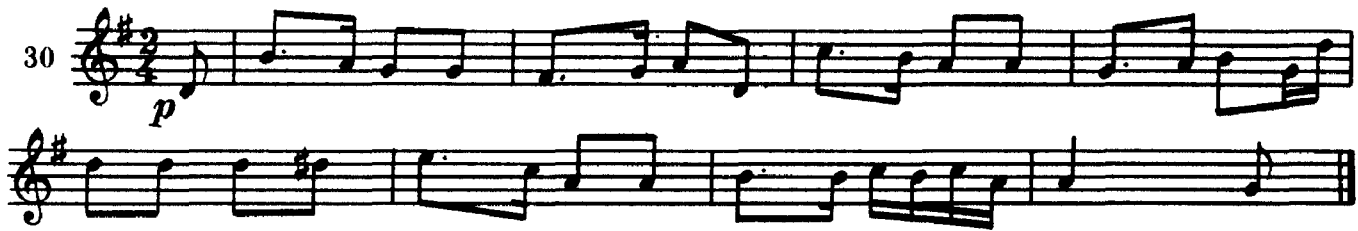
Завершити наступні мелодії, використовуючи
прохідні хроматичні звуки:

Закончить следующие мелодии, используя про-
ходящие хроматические звуки:

Л. Бетховен. «Ніжна любов»
Л. Бетховен. «Нежная любовь»

Andante

К. Вебер. «Вільний стрілець»
К. Вебер. «Вольный стрелок»

Molto vivace

Дж. Верді. «Травиата», д. III
Дж. Верди. «Травиата», д. III

Poco più animato

Дж. Верді. «Трубадур», д. II
Дж. Верди. «Трубадур», д. II

Velocissimo

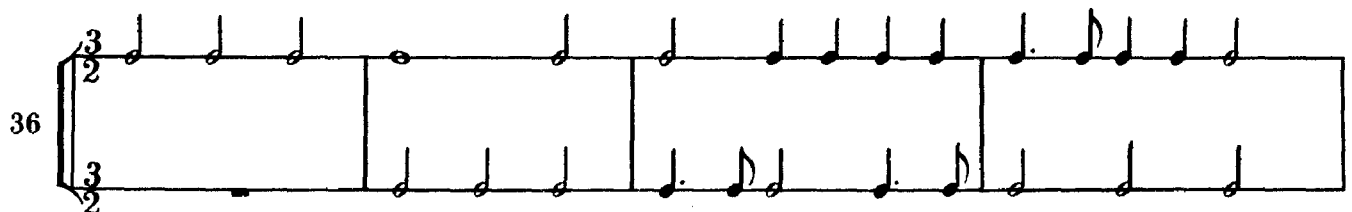
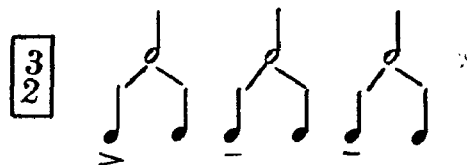

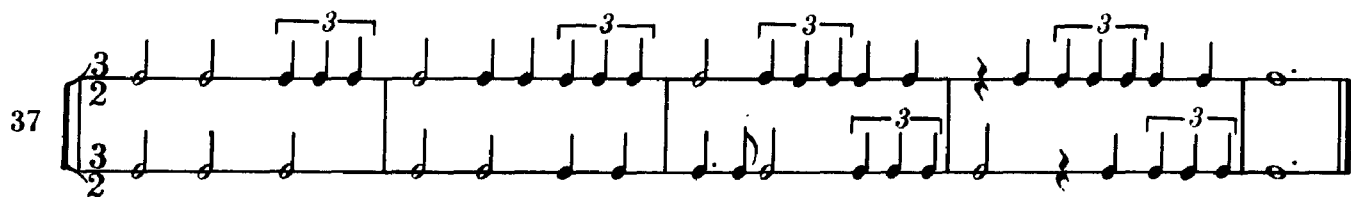
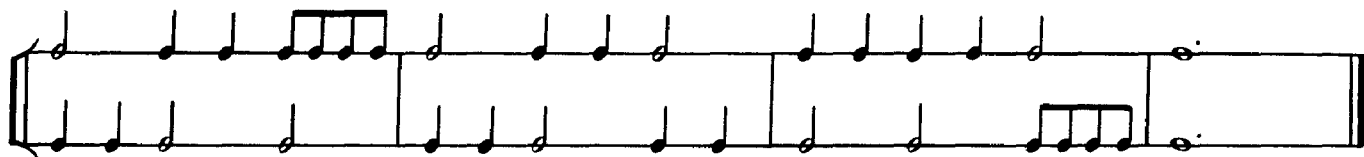
Tempo di Valse

Чеська народна пісня «Куди, куди стежечка»
Чешская народная песня «Куда, куда тропочка»

Moderato

Російська народна пісня «Со вьюном я хожу»
 Русская народная песня «Со вьюном я хожу»

М. Мусоргський. «Борис Годунов», д. II
 М. Мусоргский. «Борис Годунов», д. II

Andantino

42 *p*

$\boxed{\frac{6}{4}} = \frac{3}{4} + \frac{3}{4}$

порівняйте:
сравните:

43

44

45

М. Глінка. «Руслан і Людмила», д. I
 М. Глінка. «Руслан и Людмила», д. I

Vivace

46

Maestoso

47

ЗМІШАНІ РОЗМІРИ

Вивчені досі такти та відповідні їм розміри були простими або складними.

Такти, що мають тільки одну сильну долю, називаються простими. В залежності від загальної кількості долей вони виражаються дводольними або тридольними розмірами, що також звуться простими.

Наприклад: $\frac{2}{2}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$

Такти, що утворюються від злиття двох або більше однорідних простих, називаються складними. Відповідно до цього існують такі складні розміри: $\frac{4}{4} = \frac{2}{4} + \frac{2}{4}$; $\frac{6}{4} = \frac{3}{4} + \frac{3}{4}$; $\frac{6}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$; $\frac{9}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$

Поряд з цим є такти (розміри), що складаються з двох або більше неоднорідних простих. Вони звуться змішаними.

СМЕШАННЫЕ РАЗМЕРЫ

Изученные до сих пор такты и соответствующие им размеры были простыми или сложными.

Такты, имеющие только одну сильную долю, называются простыми. В зависимости от общего количества долей они выражаются двухдольными или трехдольными размерами, которые также называются простыми.

Например: $\frac{2}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$

Такты, которые образуются в результате слияния двух или больше однородных простых, называются сложными. Соответственно этому существуют такие сложные размеры:

$\frac{4}{4} = \frac{2}{4} + \frac{2}{4}$; $\frac{6}{4} = \frac{3}{4} + \frac{3}{4}$; $\frac{6}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$; $\frac{9}{8} = \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8}$

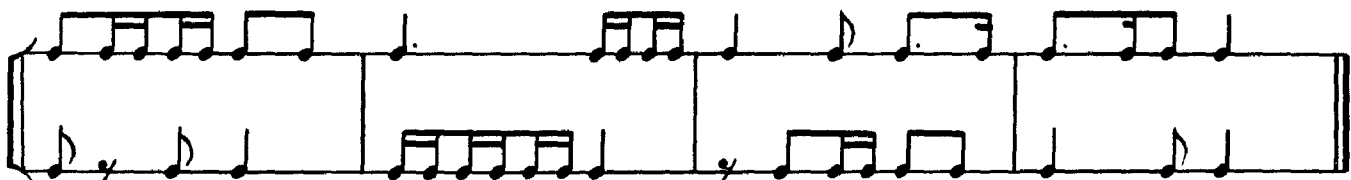
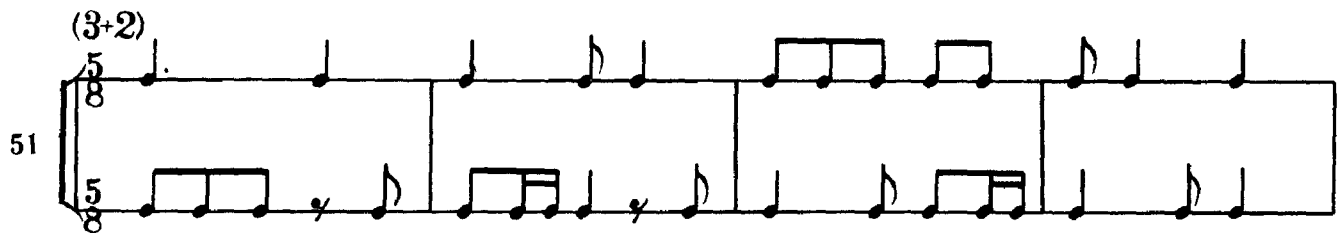
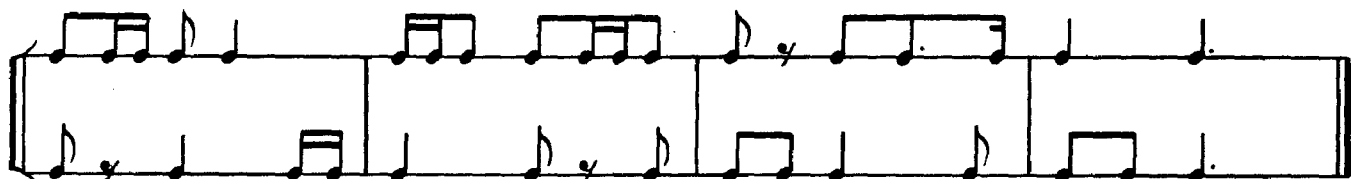
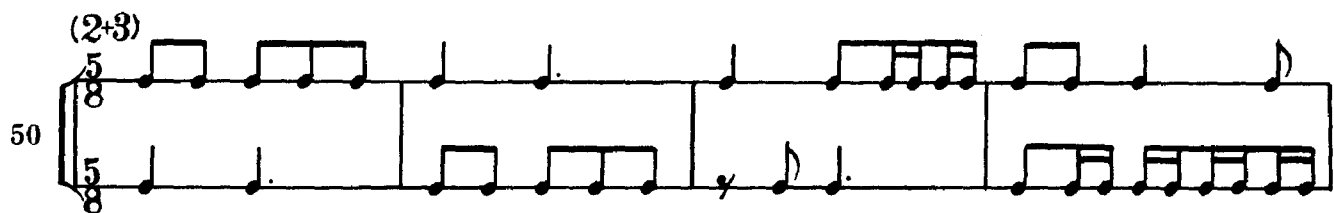
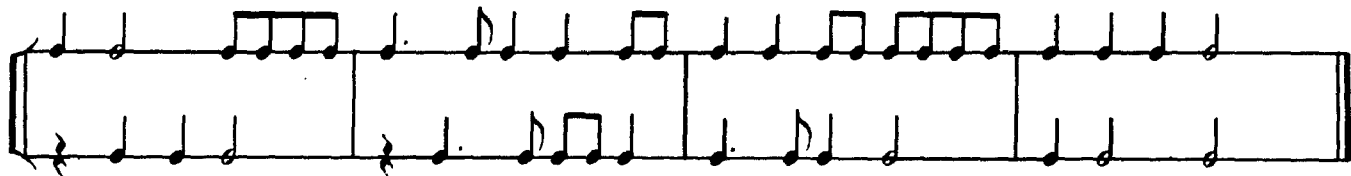
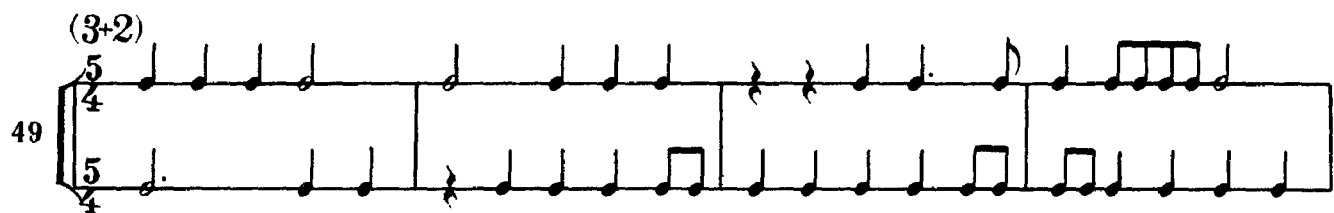
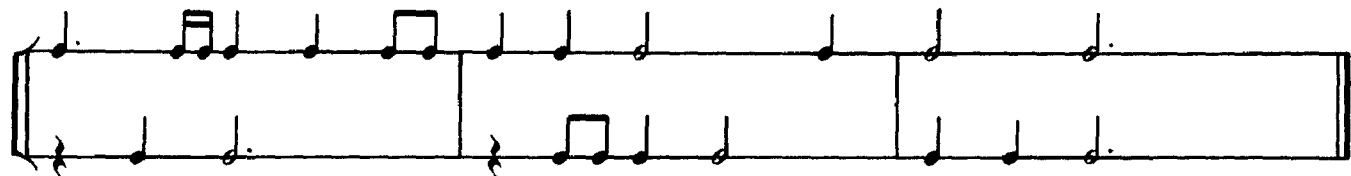
Наряду с этим есть такты (размеры), которые состоят из двух или больше неоднородных простых. Они называются смешанными.

$\frac{5}{4} = \frac{2}{4} + \frac{3}{4}$ або $\frac{3}{4} + \frac{2}{4}$ 1)

$\frac{5}{8} = \frac{2}{8} + \frac{3}{8}$ або $\frac{3}{8} + \frac{2}{8}$ 2)

48

(2+3)

52

53

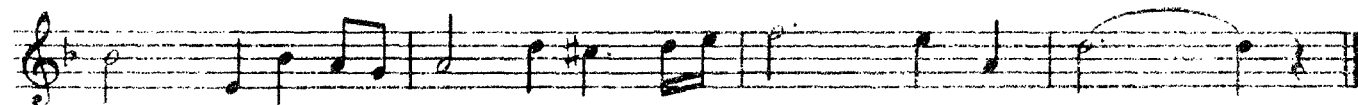
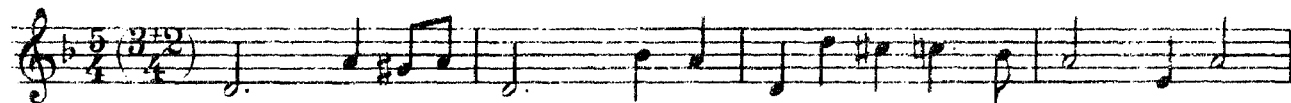
54

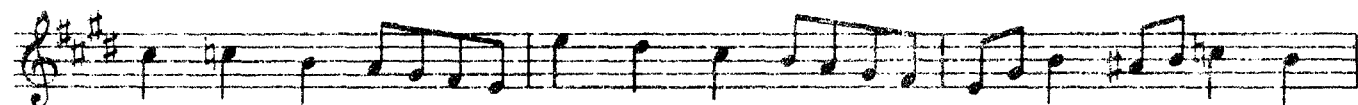
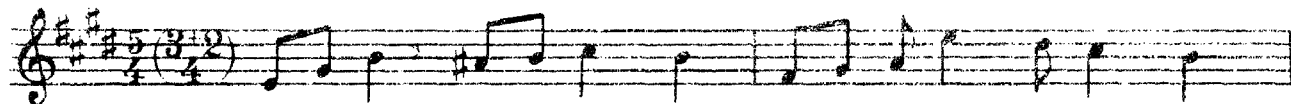
55

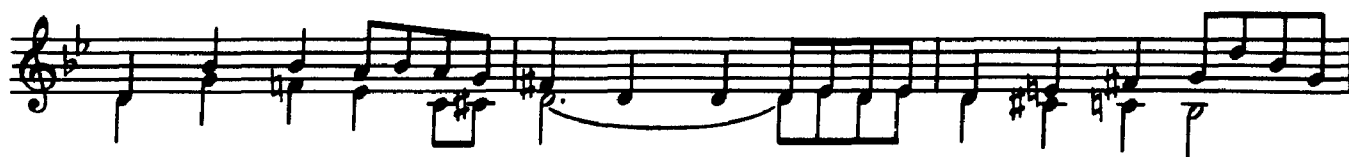

56

57

61 $\text{5} \begin{pmatrix} 2+2 \\ 8 \end{pmatrix}$

62 $\text{5} \begin{pmatrix} 2+2 \\ 8 \end{pmatrix}$

63 $\text{5} \begin{pmatrix} 2+2 \\ 8 \end{pmatrix}$

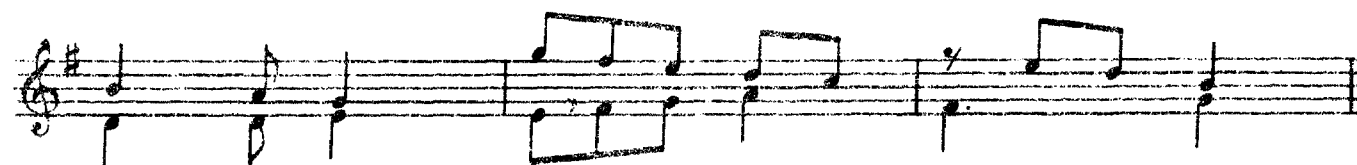
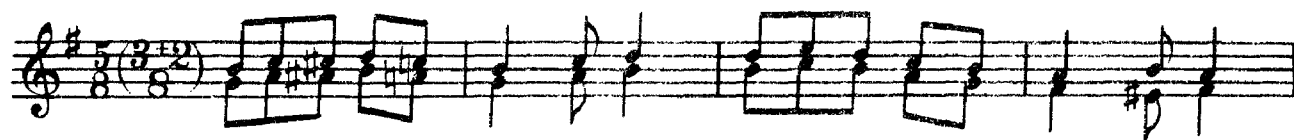
64 $\text{5} \begin{pmatrix} 3+2 \\ 8 \end{pmatrix}$

65 $\text{5} \begin{pmatrix} 3+2 \\ 8 \end{pmatrix}$

66

67

$$\boxed{\frac{7}{4}} = \frac{3}{4} + \frac{4}{4}, \frac{4}{4} + \frac{3}{4}, \frac{2}{4} + \frac{3}{4} + \frac{2}{4}$$

68 (3+4)

69 (4+3)

70

(2+3+2)

Musical score for measures 70-71. Measure 70 is in 7/4 time with a (2+3+2) grouping. It features a melody of eighth notes on a treble staff and a bass staff with a mix of eighth and quarter notes. Measure 71 continues the melody and bass line.

71

7/4 (3+4)

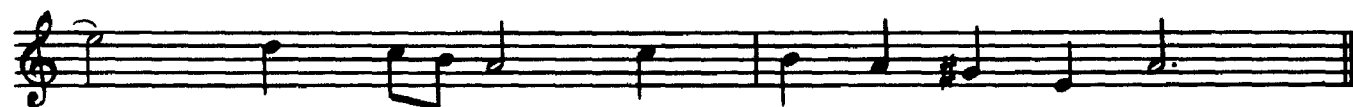
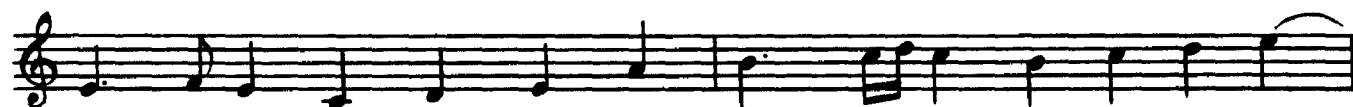
Musical score for measures 71-72. Measure 71 is in 7/4 time with a (3+4) grouping. It features a melody of eighth notes on a treble staff and a bass staff with a mix of eighth and quarter notes. Measure 72 continues the melody and bass line.

72

7/4 (3+4)

Musical score for measures 72-73. Measure 72 is in 7/4 time with a (3+4) grouping. It features a melody of eighth notes on a treble staff and a bass staff with a mix of eighth and quarter notes. Measure 73 continues the melody and bass line.

Musical score for measures 73-74. Measure 73 continues the melody and bass line. Measure 74 continues the melody and bass line.

76

Російська народна пісня «Не тесан терем»
 Русская народная песня «Не тесан терем»

Andantino

77

П. Чайковський. «Мазепа», д. I
 П. Чайковский. «Мазепа», д. I

Moderato assai

78

Українська народна пісня «Вчора була суботонька»
Украинская народная песня «Вчора була суботонька»

Помірно
Умеренно

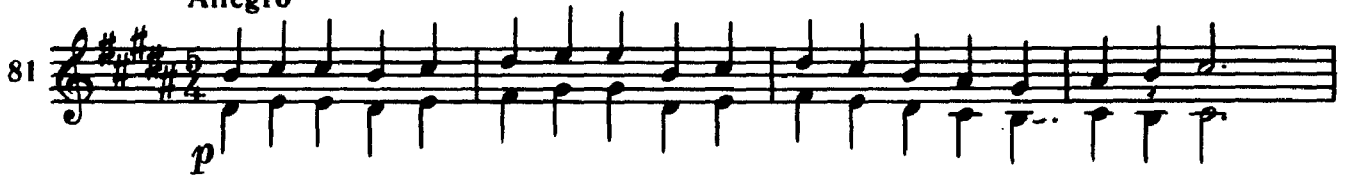
М. Глінка. «Іван Сусанін», д. III
М. Глинка. «Иван Сусанин», д. III

Con moto

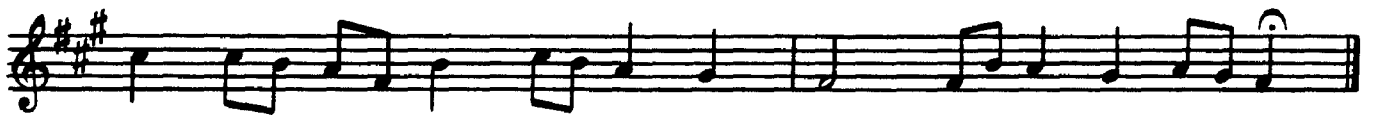
М. Глінка. «Руслан і Людмила», д. I
М. Глинка. «Руслан и Людмила», д. I

Allegro

Російська народна пісня «По морю утенушка плавала»
Русская народная песня «По морю утенушка плавала»

Allegretto

М. Римський-Корсаков. «Казка про царя Салтана», д. IV
Н. Римский-Корсаков. «Сказка о царе Салтане», д. IV

Allegro moderato

Не поспішаючи
Не спеша

Російська народна пісня «Вдоль по улице»
Русская народная песня «Вдоль по улице»

34

Для закінчення
Для окончания

МОДУЛЯЦІЯ

Зміна тональності зветься модуляцією. Роз-
ізняють три види модуляції: 1) перехід (влас-
е модуляція) — плавне введення нової тональ-
ості, якою завершується музична побудова;
2) відхилення — короткочасна модуляція без
акріплення у новій тональності; 3) зіставлен-
я — введення нової тональності без плавного пе-
еходу.

МОДУЛЯЦИЯ

Смена тональности называется модуляцией.
Различают три вида модуляции: 1) переход
(собственно модуляция) — плавное введение новой
тональности, которой завершается музыкальное по-
строение; 2) отклонение — кратковременная
модуляция без закрепления в новой тональности;
3) сопоставление — введение новой тональ-
ности без плавного перехода.

1. Модуляція-перехід

1. Модуляция-переход

85

C-dur

а) G-dur

б) e-moll

в) a-moll

г) F-dur

д) d-moll

Musical score for exercises 86, 87, and 88. The score is written in treble clef with a 2/4 time signature.

Exercise 86: Starts in a-moll. It branches into five variations:

- a) e-moll
- b) G-dur
- в) C-dur
- г) F-dur
- д) d-moll

Exercise 87: Continues in F-dur.

Exercise 88: Continues in D-dur on the first staff and moves to a second staff.

Exercise 89: Continues in h-moll on the second staff.

До вправ 87, 88 підібрати супровід.

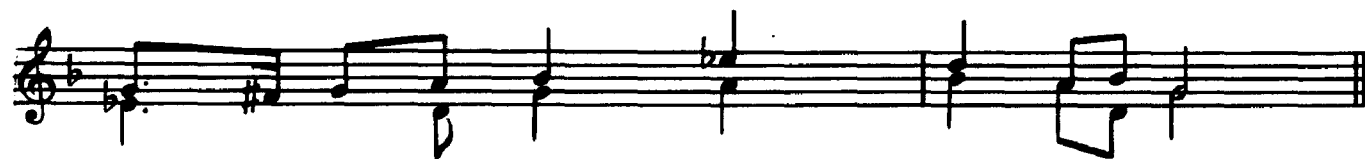
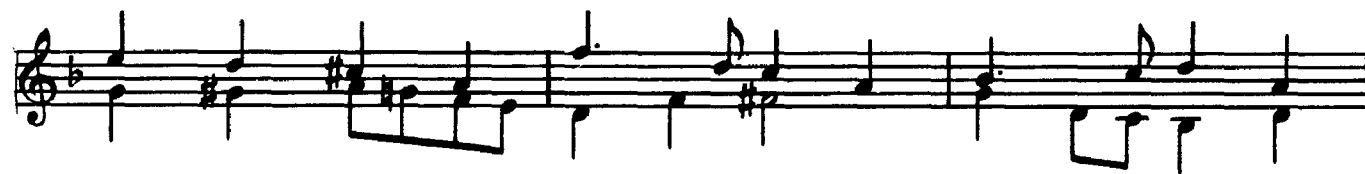
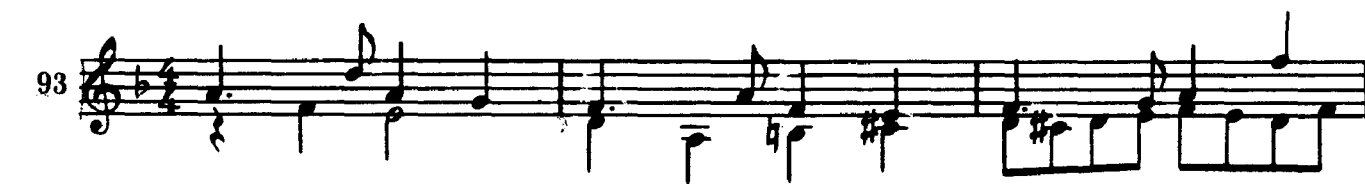
К упражнениям 87, 88 подобрать сопровождение.

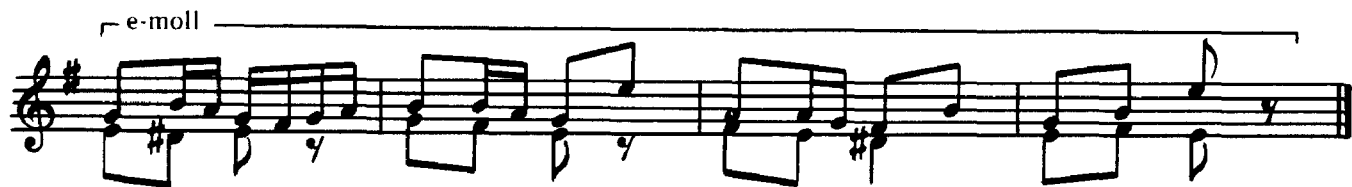

92

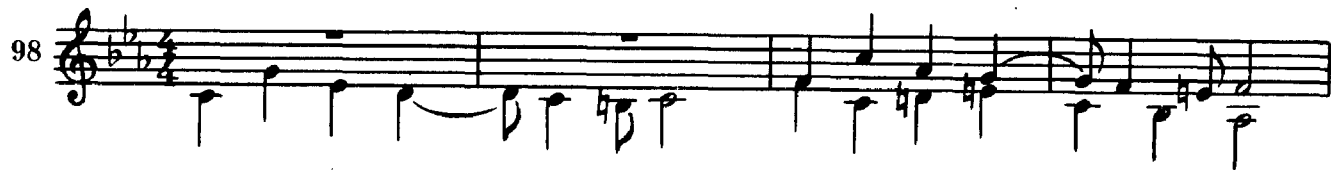
93

До вправи 97 підібрати супровід.

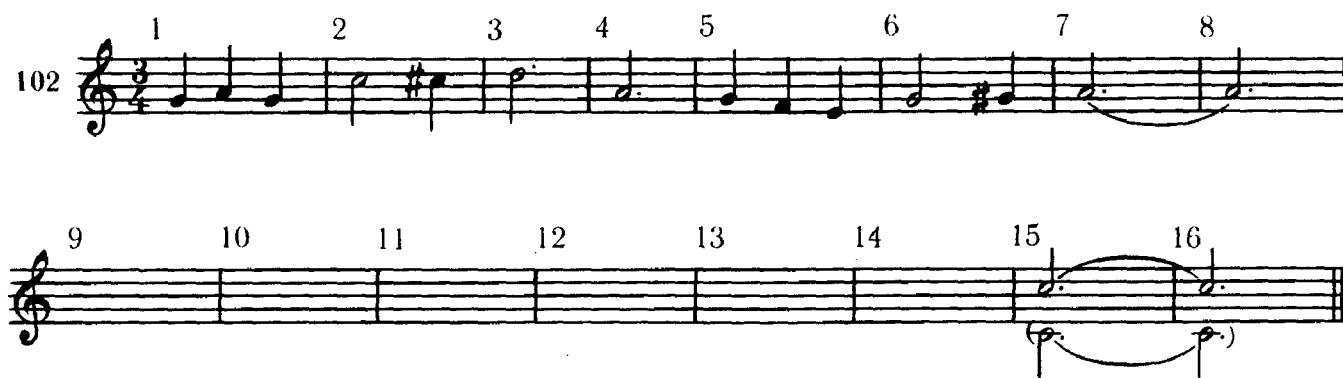
К упражнению 97 подобрать сопровождение.

Завершити мелодію, використавши відхилення:

Закончить мелодию, используя отклонение:

3. Зіставлення

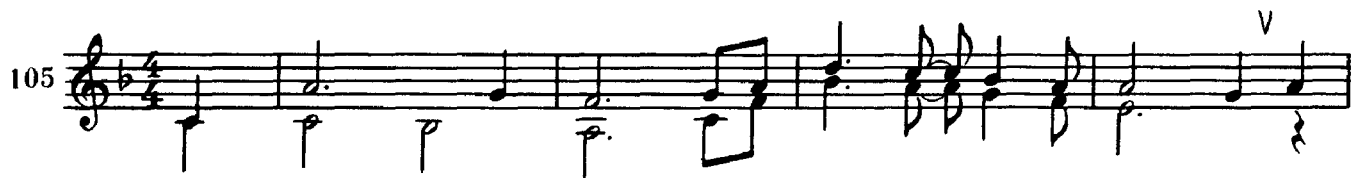
3. Сопоставление

До вправи 104 підібрати супровід.

К упражнению 104 подобрать сопровождение.

1. Модуляція-перехід

1. Модуляция-переход

И. Брамс. «Ранок»
И. Брамс. «Утро»

Ф. Шуберт. «У реки»

Умеренно

Я. Степовой. «Над днепровскою водою»

Andantino

Р. Шуман. «Новогодняя песня»

Умеренно

Ф. Шуберт. «Прекрасная мельничиха»

Довольно медленно

Р. Шуман. «Сиротка»

Andante

Р. Шуман. «Небо і земля»
Р. Шуман. «Небо и земля»

Святково
Празднично

Р. Шуман. «Чужоземець»
Р. Шуман. «Чужеземец»

Сильно й енергійно
Сильно и энергично

Л. Бетховен. Квартет № 3, ч. III
Л. Бетховен. Квартет № 3, ч. III

Allegro

С. Людкевич. Концерт для фортепіано з оркестром, ч. I
С. Людкевич. Концерт для фортепиано с оркестром, ч. I

Cantabile

Р. Шуман. «Лорелея»
Р. Шуман. «Лорелея»

Ніжно, легко
Нежно, легко

116

p

rit.

a tempo

rit.

С. Людкевич «Кавказ», ч. III
С. Людкевич. «Кавказ», ч. III

Moderato

117

p

В.-А. Моцарт. «Весілля Фігаро», д. III
В. А. Моцарт. «Свадьба Фигаро», д. III

Grazioso

118

p

Ф. Мендельсон. «Конвалія»
Ф. Мендельсон. «Ландыш»

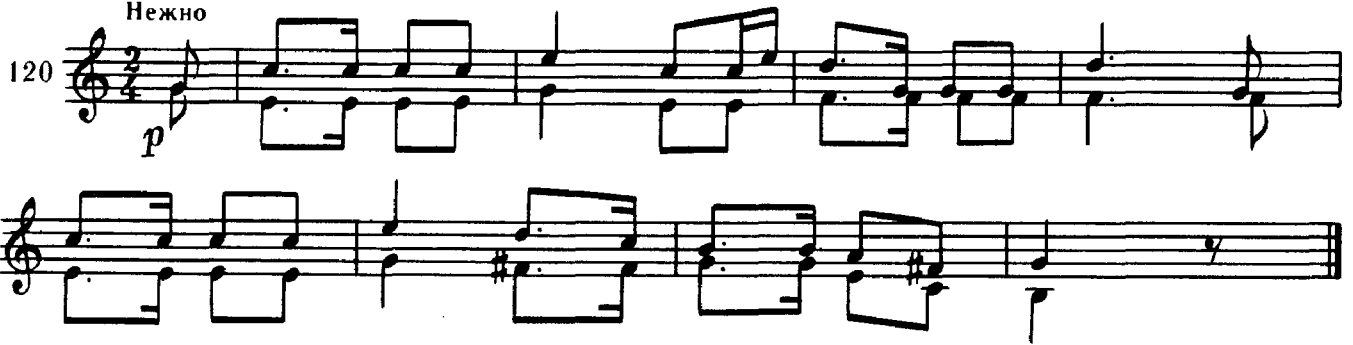
Allegro vivace

119

p >

Р. Шуман. «Квітка»
Р. Шуман. «Цветок»

Ніжно
Нежно

Й. Брамс. «Бережись»
Й. Брамс. «Берегись»

Жваво
Живо

Р. Шуман. «Травнева пісня»
Р. Шуман. «Майская песня»

Радісно
Радостно

Р. Шуман. «Весняна пісня»
Р. Шуман. «Весенняя песня»

Бадьоро
Бодро

Ж. Арман. Фугета
Ж. Арман. Фугетта

Moderato

124

И. С. Бах. «Коли над нами світить сонце»
И. С. Бах. «Когда над нами солнца свет»

Lento

125

2. Відхилення

2. Отклонение

Р. Шуман. «Вечірня зірка»
Р. Шуман. «Вечерняя звезда»

Повільно
Медленно

126

p

Л. Бетховен. «Сум розлуки»
Л. Бетховен. «Тоска розлуки»

Andante, poco agitato

127/

p *f* *p*

Е. Григ. «Весна»
Э. Григ. «Весна»

Andante espressivo

128

p

Д. Кабалевський. «Піонерська ланка»
Д. Кабалевский. «Пионерское звено»

Весело
Весело

129

mf

Andante mosso

130

p

V

V

V

Largo

131

p

V

V

Е. Григ. «Горе матері»
 Э. Григ. «Горе матери»

132 *Con moto*

p *cresc.* *f* *pp*

Allegretto

Р. Шуман. «Веселый мандрівник»
Р. Шуман. «Веселый странник»

Доволі швидко
Довольно быстро

М. Глінка. «Іван Сусанін», д. I
М. Глинка. «Иван Сусанин», д. I

[Allegretto]

Moderato

136

mf

П. Чайковський. «Євгеній Онегін», д. I
П. Чайковский. «Евгений Онегин», д. I

Moderato

137

p

П. Чайковський. «Пікова дама», д. II
П. Чайковский. «Пиковая дама», д. II

Larghetto

138

p

rit.

139 *Andantino* *p*

Уж ве_ чер... Об_ла_ков по_ мерк_ ну_ли кра_

я, по след_ний луч за_ ри на баш_нях у_ ми_

ра ет: по_ след_ ня_ я в ре_

_ ке блес_ тя _ ща _ я стру_ я с по_

_ тух_ шим не _ бом у_ га _ са _ ет, у_ га_

f

mf *p*

_ са _ ет.

3. Зіставлення

3. Сопоставление

Ф. Шуберт. «Розгніваний бард»
Ф. Шуберт. «Рассерженный бард»

Швидко
Быстро

Р. Шуман. «Я вдома лишаюсь»
Р. Шуман. «Я дома остаюсь»

Весело
Весело

Д. Кабалевский. «Зарядка»
Д. Кабалевский. «Зарядка»

Non troppo allegro

К. Стеценко. «Покинь, мій синочок, ридати»
К. Стеценко. «Не плачь, мой сынок, не рыдай»

Tempo di marcia

ориг. *f-moll*

143

p

f

Maestoso

f

Р. Шуман. «Присвята»
Р. Шуман. «Посвящение»

З душею, жваво
С душой, живо

144

mf

f

p

rit.

a tempo

rit.

f a tempo

rit.

К. Мясков. «Піонерська пісня»
К. Мясков. «Пионерская песня»

В темпі маршу
В темпе марша

145

mf

A handwritten musical score consisting of nine staves. The notation is in treble clef. The first three staves are in the key of B-flat major (two flats). The fourth staff contains a key signature change to D major (two sharps). The remaining five staves continue in D major. The music features a variety of note values including eighth, quarter, and half notes, as well as rests. Chords are indicated by vertical stems with multiple note heads. Some notes are beamed together. There are several instances of slurs and ties. The handwriting is clear and legible.

ЗМІННІ РОЗМІРИ

В процесі розгортання музичної думки розміри нерідко чергуються (рівномірно або нерівномірно). В таких випадках розмір називається змінним.

ПЕРЕМЕННЫЕ РАЗМЕРЫ

В процессе разворачивания музыкальной мысли размеры нередко чередуются (равномерно или неравномерно). В таких случаях размер называется переменным.

146

Example 146 shows two staves of music. The first staff has a time signature of 2/3, followed by 4/4, then 3/4, and finally 4/4. The second staff continues the melody with similar time signature changes.

147

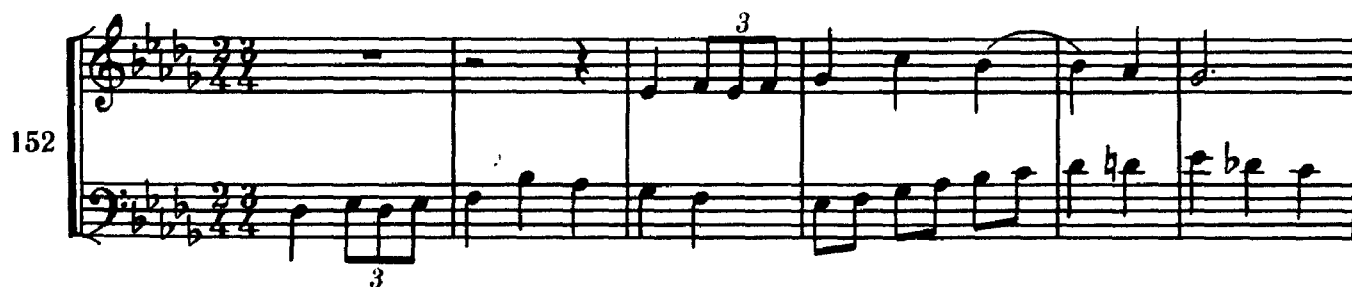
Example 147 shows two staves of music. The first staff has a time signature of 4/8, followed by 3/8, 4/8, 3/8, and 8/8. The second staff continues the melody with similar time signature changes.

148

Example 148 shows two staves of music. The first staff has a time signature of 5/4, followed by 3/4, 4/4, 5/4, and 4/4. The second staff continues the melody with similar time signature changes.

149

Example 149 shows three staves of music. The first staff has a time signature of 3/4, followed by 2/4, 3/4, 2/4, 3/4, and 2/4. The second and third staves continue the melody with similar time signature changes.

153

System 1 of measures 153-154. Measure 153 is in 5/8 time with a key signature of two sharps (F# and C#). It contains six measures of music. Measure 154 is in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music.

154

System 2 of measures 154-155. Measure 154 continues in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music. Measure 155 is in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music.

155

System 3 of measures 155-156. Measure 155 continues in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music. Measure 156 is in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music.

156

System 4 of measures 156-157. Measure 156 continues in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music. Measure 157 is in 3/4 time with a key signature of two sharps and contains three measures of music.

Moderato

Українська народна пісня «Ой горами волоньки»
Украинская народная песня «Ой горами волоньки»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Пішов я до леса»
Украинская народная песня «Пішов я до леса»

Досить жваво
Довольно живо

Російська народна пісня «Я не знала, не ведала»
Русская народная песня «Я не знала, не ведала»

Не поспішаючи
Не спеша

М. Лисенко «Чорноморці»
Н. Лысенко. «Черноморцы»

Andante

161

mf

cresc.

f

М. Лисенко. «Чорноморці»
Н. Лысенко. «Черноморцы»

Andante

162

f

Л. Ревуцкий. Симфонія № 2, ч. I
Л. Ревуцкий. Симфония № 2, ч. I

Andantino

163

p

П. Чайковский. «Спящая красуня», д. II
П. Чайковский. «Спящая красавица», д. II

Andante cantabile

164

p

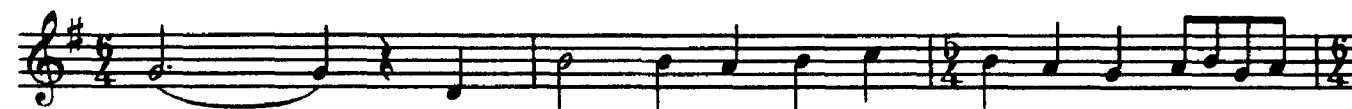
М. Мусоргський. «Калістрат»
М. Мусоргский. «Калистрат»

Швидко, спокійно
Быстро, спокойно

М. Мусоргський. «Хованщина», д. IV
М. Мусоргский. «Хованщина», д. IV

Andantino

М. Римський-Корсаков. «Садко», д. I
Н. Римский-Корсаков. «Садко», д. I

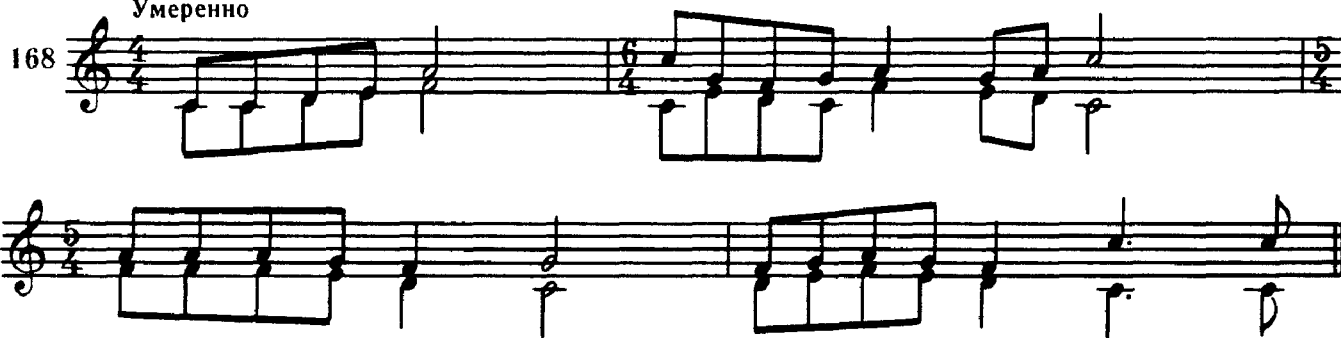
Sostenuto

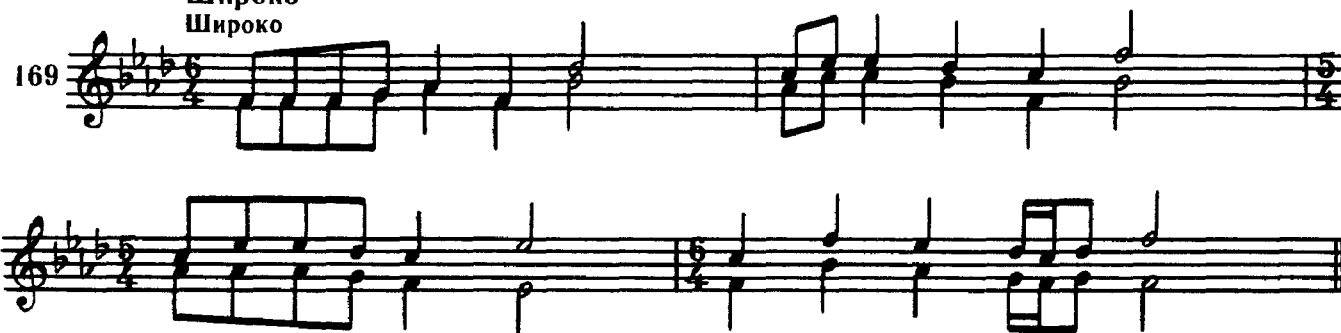
Українська народна пісня «Ой що то, мати»
Украинская народная песня «Ой що то, мати»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Світи, світи, місяць»
Украинская народная песня «Світи, світи, місяць»

Широко
Широко

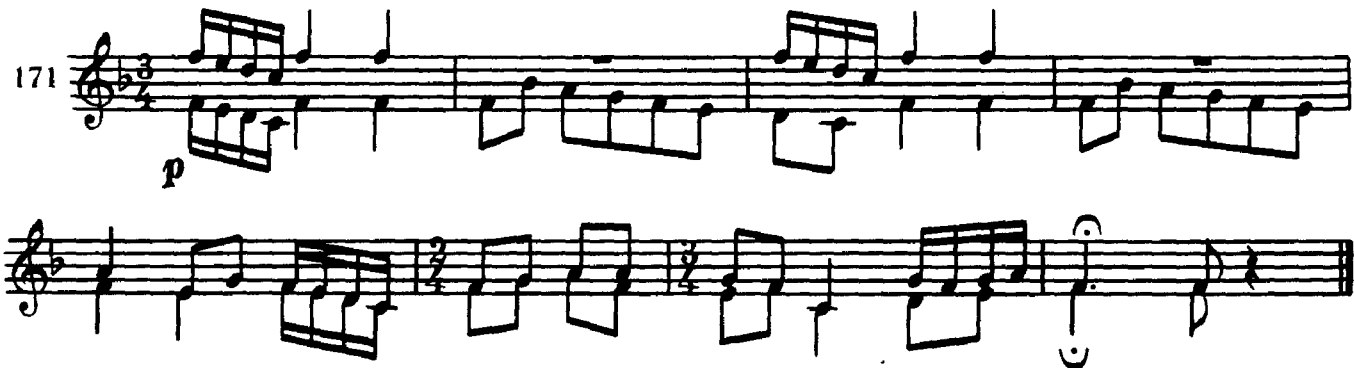

Помірно
Умеренно

М. Лисенко. «Зима і Весна», д. I
Н. Лысенко. «Зима и Весна», д. I

Moderato

**ЗМЕНШЕНА КВАРТА.
ЗБІЛЬШЕНА КВІНТА**

Кожний інтервал можна збільшувати (розширювати) або зменшувати (звужувати) шляхом підвищення або пониження (альтерації) тонів.

Зменшена кварта, як і чиста, охоплює чотири ступеня, але на відміну від останньої містить на один півтон менше. У гармонічному мінорі вона утворюється між VII та III, а у гармонічному мажорі — між III та VI ступенями. Зменшена кварта енгармонічно рівна великій терції.

Збільшена квінта, як і чиста, охоплює п'ять ступенів, але на відміну від останньої містить на один півтон більше. У гармонічному мінорі вона утворюється між III та VII, а у гармонічному мажорі — між VI та III ступенями. Збільшена квінта енгармонічно рівна малій сексті.

Зменшена кварта та збільшена квінта — інтервали, що взаємно обертаються.

**УМЕНЬШЕННАЯ КВАРТА
УВЕЛИЧЕННАЯ КВИНТА**

Каждый интервал можно увеличивать (расширять) или уменьшать (сужать) посредством повышения или понижения (альтерации) тонов.

Уменьшенная кварта, как и чистая, охватывает четыре ступени, но в отличие от последней содержит на один полутон меньше. В гармоническом миноре она образуется между VII и III, а в гармоническом мажоре — между III и VI ступенями. Уменьшенная кварта энгармонически равна большой терции.

Увеличенная квинта, как и чистая, охватывает пять ступеней, но в отличие от последней содержит на один полутон больше. В гармоническом миноре она образовывается между III и VII, а в гармоническом мажоре — между VI и III ступенями. Увеличенная квинта энгармонически равна малой сексте.

Уменьшенная кварта и увеличенная квинта — интервалы, взаимно обращающиеся.

3м. 4 3б. 5
ум. 4 ув. 5

172 a-moll

3м. 4 3б. 5
ум. 4 ув. 5

173 C-dur

3м. 4 3б. 5
ум. 4 ув. 5

Побудувати та розв'язати зменшені кварта та збільшені квінти у тональностях: d-moll, g-moll, A-dur, H-dur.

Визначити тональності та розв'язати в них подані нижче зменшені кварта:

Построить и разрешить уменьшенные квалты или увеличенные квалты в тональностях: d-moll, g-moll, A-dur, H-dur.

Определить тональности и разрешить в них поданные ниже уменьшенные квалты:

174

Визначити тональності та розв'язати в них подані нижче збільшені квінти:

Определить тональности и разрешить в них поданные ниже увеличенные квалты:

175

176

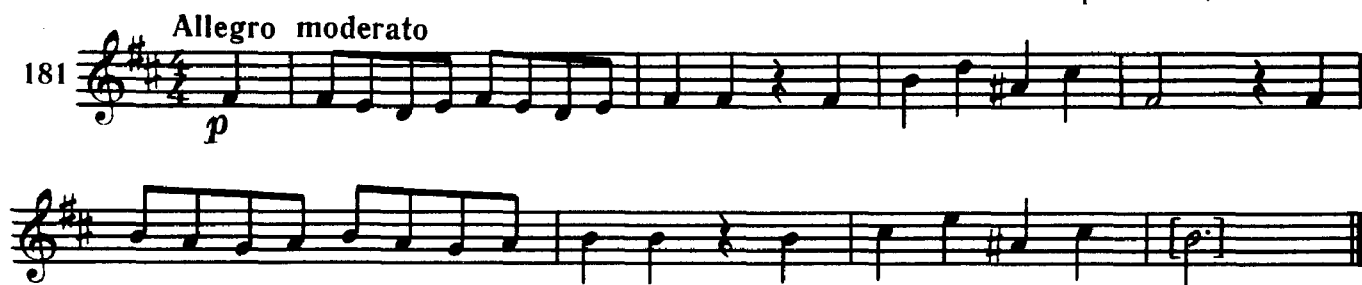
177

Ф. Шуберт. «Атлант»
Ф. Шуберт. «Атлант»

Е. Григ. «Марнослава»
Э. Григ. «Тшеславная»

Allegretto ориг. B-dur

182

Р. Шуман. «Сімейна картина»
Р. Шуман. «Семейная картина»

Повільно
Медленно

183

ЗБІЛЬШЕНИЙ ТРИЗВУК

Тризвук, що складається з двох великих терцій, називається збільшеним. Його крайні звуки утворюють збільшену квінту. У гармонічному мінорі він будується на III, а у гармонічному мажорі — на VI ступені. Збільшений тризвук енгармонічно рівний своїм оберненням.

УВЕЛИЧЕННОЕ ТРЕЗВУЧИЕ

Трезвучие, состоящее из двух больших терций, называется увеличенным. Его крайние звуки образуют увеличенную квинту. В гармоническом миноре оно строится на III, а в гармоническом мажоре — на VI ступени. Увеличенное трезвучие энгармонически равно своим обращениям.

184

a-moll

185 C-dur

VI T₆ VI S₆ VI₆ T VI₆ S₆ VI₆ T₆ VI₆ S

186 каденція каденція

t t₆ s s₆ III₆ D t t

Побудувати і розв'язати збільшені тризвуки в тональностях: h-moll, e-moll, D-dur, Es-dur.

Визначити тональності та розв'язати в них подані нижче тризвуки:

Построить и разрешить увеличенные трезвучия в тональностях: h-moll, e-moll, D-dur, Es-dur.

Определить тональности и разрешить в них поданные ниже трезвучия:

187

Від поданих звуків побудувати збільшені тризвуки та розв'язати у відповідних тональностях:

От данных звуков построить увеличенные трезвучия и разрешить в соответствующих тональностях:

188

189

190

191

192

193

e-moll

194

195

Ф. Шуберт. Соната для фортепиано № 4, ч. I
 Ф. Шуберт. Соната для фортепиано № 4, ч. I

Allegro moderato

196

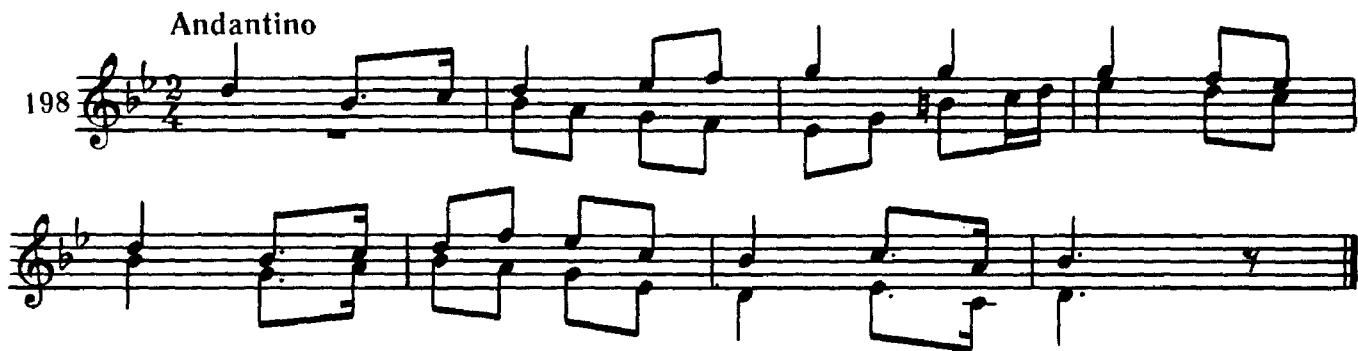
p

Е. Гріг. «Видіння»
Э. Григ. «Видение»

О. Нижанківський. «Люблю дивитись»
О. Нижанковский. «Люблю смотреть»

К. Стеценко. «Ця пісня -- тобі»
К. Стеценко. «Эта песня --- тебе»

ПЕРИОД

ПЕРИОД

Період — це така побудова (форма), у якій висловлюється завершена або відносно завершена музична думка. Часто період складається з двох подібних частин, які звуться реченнями. У типових випадках речення періоду містять 4 або 8 тактів і закінчуються звичайно різними каденціями. Речення у свою чергу поділяються на фрази, а фрази — на мотиви.

Период — это такое построение (форма), в котором выражается законченная или относительно законченная музыкальная мысль. Часто период состоит из двух похожих частей, которые называются предложениями. В типичных случаях предложения периода содержат 4 или 8 тактов и заканчиваются обычно различными каденциями. Предложения, в свою очередь, делятся на фразы, а фразы — на мотивы.

В.-А. Моцарт. Сонатина для фортепиано № 1, ч. IV
В. А. Моцарт. Сонатина для фортепиано № 1, ч. IV

Allegro

1-е речення
1-е предложение

серединна (половинна) каденція
серединна (половинна) каденция

2-е речення
2-е предложение

заклучна каденція
заклучительная каденция

В.-А. Моцарт. Сонатина для фортепиано, № 4, ч. III
В. А. Моцарт. Сонатина для фортепиано, № 4, ч. III

Allegro

1-е речення
1-е предложение

2-е речення
2-е предложение

Л. Бетховен. Народный танец № 4
Л. Бетховен. Народный танец № 4

Allegretto

1-е речення
1-е предложение

202

p

мотив

мотив

фраза

2-е речення
2-е предложение

мотив

мотив

фраза

Л. Бетховен. Народный танец № 5
Л. Бетховен. Народный танец № 5

Allegro

203

p

sf

sf

Л. Бетховен. Німецький танець № 3
Л. Бетховен. Немецкий танец № 3

Allegro

204

f

sf

sf

p

f

Tempo di Minuetto

Д. Кабалевский. «Старовинный танец»
Д. Кабалевский. «Старинный танец»

Tempo di Minuetto

С. Прокофьев. Марш
С. Прокофьев. Марш

Tempo di marcia

В. Косенко. Мазурка
В. Косенко. Мазурка

Allegretto

Г. Берліоз. «Гарольд в Італії», ч. I
Г. Берлиоз. «Гарольд в Италии», ч. I

Adagio

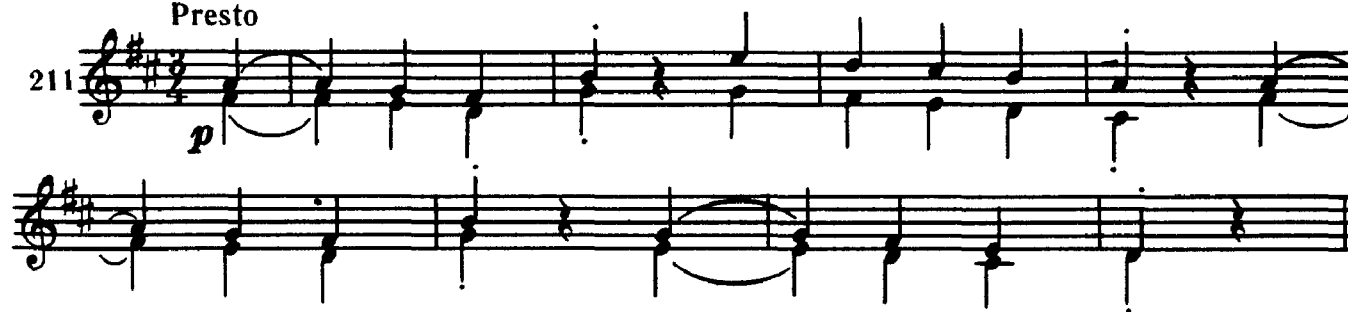
Ф. Шопен. Вальс
Ф. Шопен. Вальс

Lento

Й. Гайдн. Соната для фортепіано, № 31, ч. III
Й. Гайдн. Соната для фортепиано, № 31, ч. III

Presto

В.-А. Моцарт. «Чарівна флейта», д. II
В. А. Моцарт. «Волшебная флейта», д. II

Andante

Allegretto

213

f *p* *sf*

В. Белліні. «Норма», д. II
В. Беллини. «Норма», д. II

Allegro

214

p *sf*

ориг. F-dur

М. Лисенко. «Утоплена», д. III
Н. Лысенко. «Утопленница», д. III

Poco andante

215

mp *sf*

ориг. As-dur

ПРОСТІ ДВОЧАСТИННІ ТА ТРИЧАСТИННІ ФОРМИ

Дво- та тричастинні форми, які включають в себе побудови не складніші від періоду, звуться простими.

1. Двочастинна форма

Музична форма, що складається з двох частин, називається дво частинною.

ПРОСТЫЕ ДВУХЧАСТНЫЕ И ТРЕХЧАСТНЫЕ ФОРМЫ

Двух- и трехчастные формы, включающие в себя построения не сложнее периода, называются простыми.

1. Двухчастная форма

Музыкальная форма, состоящая из двух частей, называется двухчастной.

Л. Бетховен. Екосез
Л. Бетховен. Экосез

Allegretto

I частина
I часть

216

II частина
II часть

Л. Бетховен. Менует
Л. Бетховен. Менуэт
ориг. G-dur

Allegretto

217

Л. Бетховен. «Німецький наспів»
Л. Бетховен. «Немецкий напев»

Allegro moderato

ориг. D-dur

218

Musical score for the first piece, measures 218-223. The key signature is D major (two sharps). The time signature is 2/4. The tempo is Allegro moderato. The original key is D major. The score consists of five staves. The first staff starts with measure 218, marked *p*, followed by *sf* in measure 219, *sf* in measure 220, and *mf* in measure 221. The second staff continues with *p* in measure 222 and *sf* in measure 223. The third staff has *p* in measure 224 and *sf* in measure 225. The fourth staff has *f* in measure 226. The fifth staff has *mf* in measure 227 and *sf* in measure 228. The piece ends with a double bar line in measure 229.

Ф. Шуберт. «До весни»
Ф. Шуберт. «К весне»

Досить швидко
Довольно быстро

219

Musical score for the second piece, measures 219-224. The key signature is D major (two sharps). The time signature is 6/8. The tempo is Досить швидко / Довольно быстро. The score consists of six staves. The first staff starts with measure 219, marked *p*. The second staff continues with *p* in measure 220. The third staff has *p* in measure 221. The fourth staff has *p* in measure 222. The fifth staff has *p* in measure 223. The sixth staff has *p* in measure 224. The piece ends with a double bar line in measure 225.

Ф. Шуберт. Соната для фортепиано, № 9, ч. IV
Ф. Шуберт. Соната для фортепиано, № 9, ч. IV

Allegretto

220

p

В.-А. Моцарт. «Чарівна флейта», д. I
В. А. Моцарт. «Волшебная флейта», д. I

Andantino

221

p

Не поспішаючи
Не спеша

222

2. Тричастинна форма

Музична форма, яка складається з трьох частин, називається тричастинною. Тричастинна форма найчастіше буває репрізною, тобто третя частина повторює першу.

2. Трехчастная форма

Музыкальная форма, состоящая из трех частей, называется трехчастной. Трехчастная форма чаще всего бывает репризной, т. е. третья часть повторяет первую.

Р. Шуман. «Мелодія»
Р. Шуман. «Мелодия»

Помірно
Умеренно

I частина
I часть

223

II частина (середина)
II часть (середина)

III частина (реприза)
III часть (реприза)

Не поспішаючи
Не спеша

222

2. Тричастинна форма

Музична форма, яка складається з трьох частин, називається тричастинною. Тричастинна форма найчастіше буває репризною, тобто третя частина повторює першу.

2. Трехчастная форма

Музыкальная форма, состоящая из трех частей, называется трехчастной. Трехчастная форма чаще всего бывает репризной, т. е. третья часть повторяет первую.

Р. Шуман. «Мелодія»
Р. Шуман. «Мелодия»

Помірно
Умеренно

I частина
I часть

II частина (середина)
II часть (середина)

III частина (реприза)
III часть (реприза)

223

Andante grazioso

224

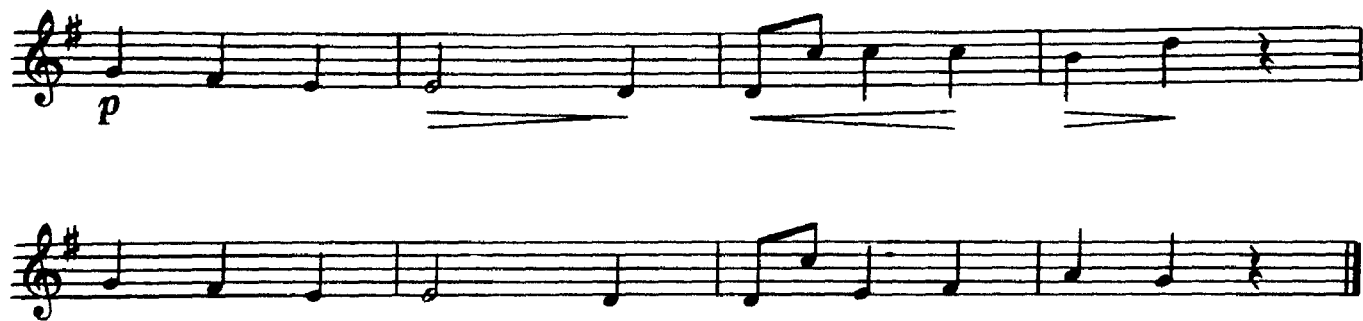
p *mf* *p* *mf* *p* *mf* *f* *p*

Ф. Шопен. «Бажання»
Ф. Шопен. «Желание»

Allegro ma non troppo

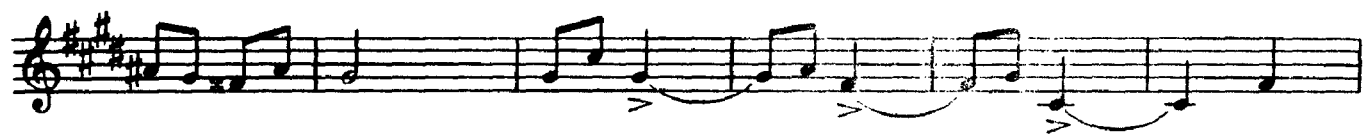
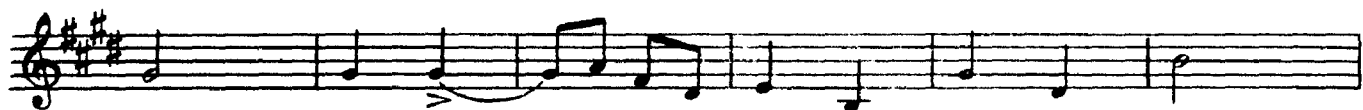
225

p *senza tempo*

М. Глінка. «Іван Сусанін», д. III
М. Глинка. «Иван Сусанин», д. III

Allegro moderato

Presto

227 *f* *V*

p

V

p *f* *V*

p

f

V

p

V

(Кола) *mf*

Примітка. Кода — це доповнююча побудова, яка завершує музичний твір або його частину.

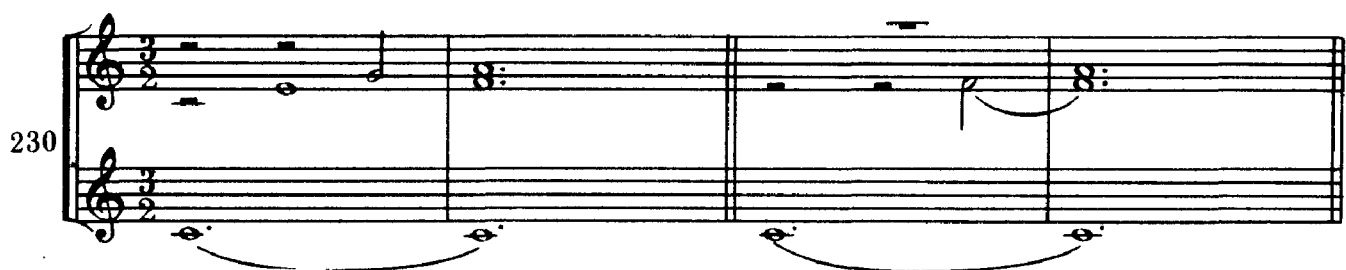
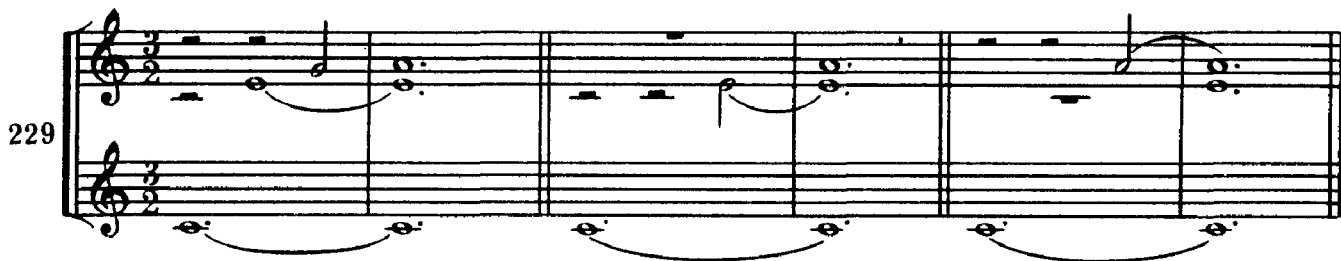
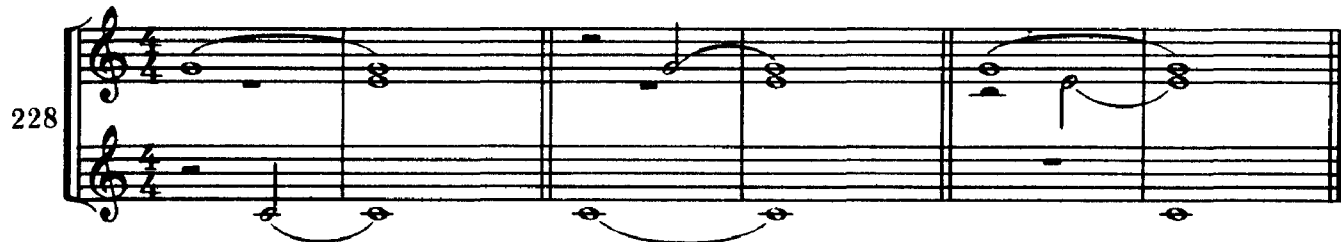
Примечание. Кода — это дополняющее построение, которое завершает музыкальное произведение или его часть.

СИСТЕМАТИЧНА РОБОТА НАД ТРИГОЛОССЯМ

Вправи 228—244 співати в однойменних тональностях, а також у різних тональностях мажору та мінору.

СИСТЕМАТИЧЕСКАЯ РАБОТА НАД ТРЕХГОЛОСИЕМ

Упражнения 228—244 петь в одноименных тональностях, а также в разных тональностях мажора и минора.

First system of a musical score, consisting of two staves. The top staff features a melody with eighth and sixteenth notes, including a triplet of eighth notes. The bottom staff provides a bass line with half notes and quarter notes, featuring a triplet of eighth notes. The system concludes with a double bar line.

231

Second system of the musical score, starting at measure 231. It continues the melodic and bass lines from the previous system, maintaining the same rhythmic patterns and ending with a double bar line.

232

Third system of the musical score, starting at measure 232. The top staff shows a melodic line with a long slur over the final two measures. The bottom staff continues the bass line with half notes. The system ends with a double bar line.

Fourth system of the musical score. The top staff features a melodic line with a slur over the final two measures. The bottom staff continues the bass line with half notes. The system ends with a double bar line.

233

Fifth system of the musical score, starting at measure 233. It continues the melodic and bass lines, with the top staff showing a slur over the final two measures. The system ends with a double bar line.

234

Sixth system of the musical score, starting at measure 234. The top staff features a melodic line with a slur over the final two measures. The bottom staff continues the bass line with half notes. The system ends with a double bar line.

235

Two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both are in 4/4 time. The key signature has one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes with various rests and ties.

Continuation of the musical score for measures 235-236. The notation continues on the two staves with eighth and sixteenth notes and rests.

236

Two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both are in 4/4 time. The key signature has one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes with various rests and ties.

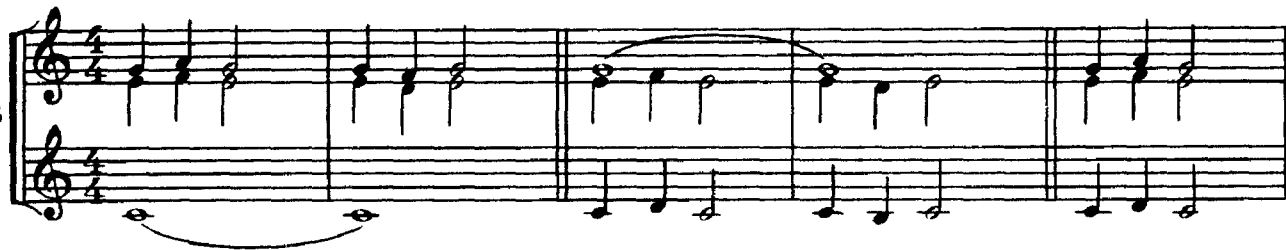
237

Two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both are in 4/4 time. The key signature has one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes with various rests and ties.

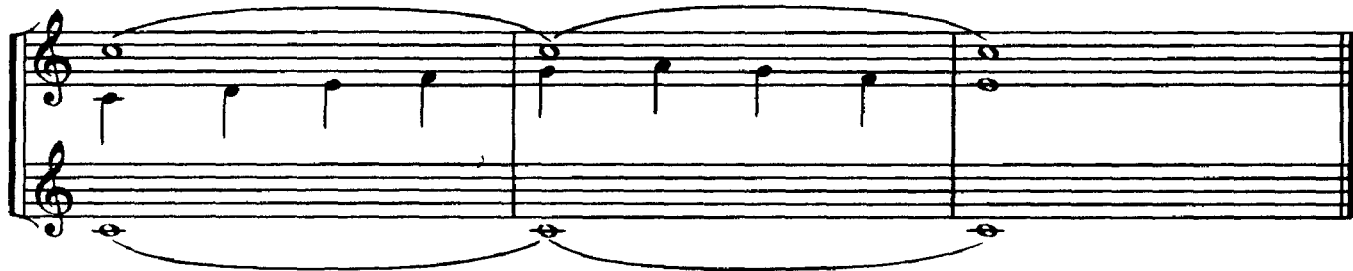
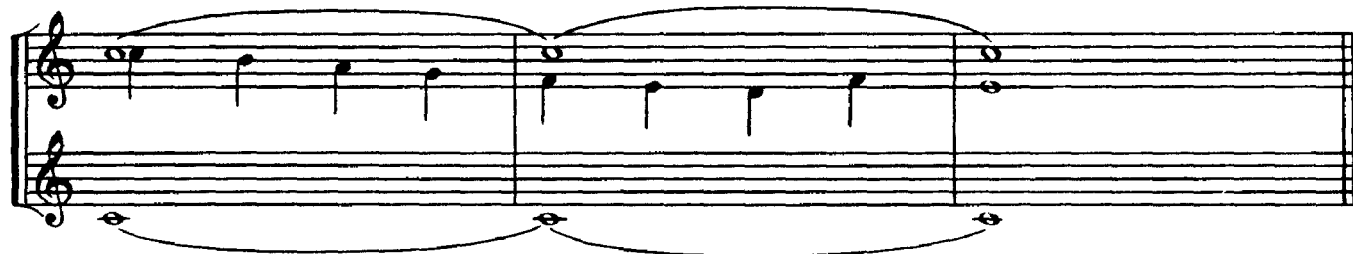
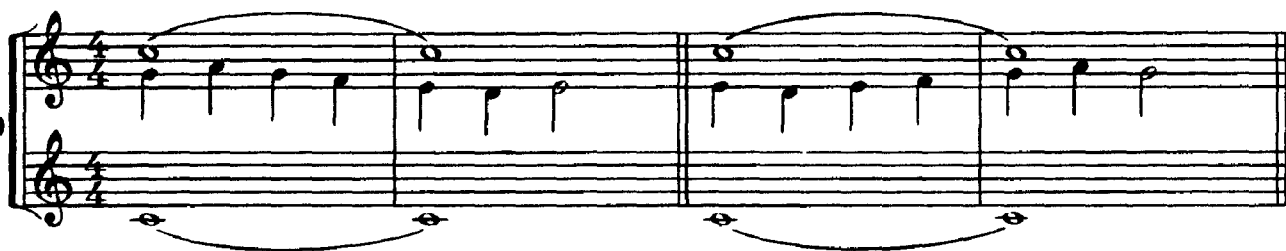
Continuation of the musical score for measures 239-240. The notation continues on the two staves with eighth and sixteenth notes and rests.

Continuation of the musical score for measures 239-240. The notation continues on the two staves with eighth and sixteenth notes and rests.

238

239

240

241

242

243

244

Вправи 245—248 співати у різних мінорних тональностях.

Упражнения 245—248 петь в разных минорных тональностях.

245

246

248

249

Handwritten musical score for two staves, measures 249-254. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 4/4. The notation is as follows:

Measure	Staff 1 (Treble Clef)	Staff 2 (Treble Clef)
249	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F
250	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F
251	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F
252	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F
253	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F
254	Chord: B-flat, D, F	Chord: B-flat, D, F

250

Musical score for 'The Rose Tree' in G major, 2/4 time. The score consists of two staves. The melody is played on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The melody begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half). The accompaniment begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The accompaniment is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half).

251

A musical score for the song 'The Rose Tree'. It consists of two staves, both in 4/4 time. The top staff is for the vocal melody, featuring a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody starts on a G4, moves to A4, then B-flat4, and continues with various intervals. The bottom staff is for the piano accompaniment, also in 4/4 time, with a treble clef and a key signature of one flat. It features a simple harmonic accompaniment with chords and single notes. The score is divided into measures by vertical bar lines.

252

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

253

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of two sharps (F#, C#) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of two sharps (F#, C#) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

254

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

255

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

Two staves of music. The top staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains chords and single notes. The bottom staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 4/4 time signature. It contains a single melodic line.

256

System 1 of the musical score, measures 256-259. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The music is written for two staves. Measure 256 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass, tied across the measure. Measure 257 continues with a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 258 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 259 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass.

System 2 of the musical score, measures 256-259. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The music is written for two staves. Measure 256 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass, tied across the measure. Measure 257 continues with a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 258 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 259 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass.

257

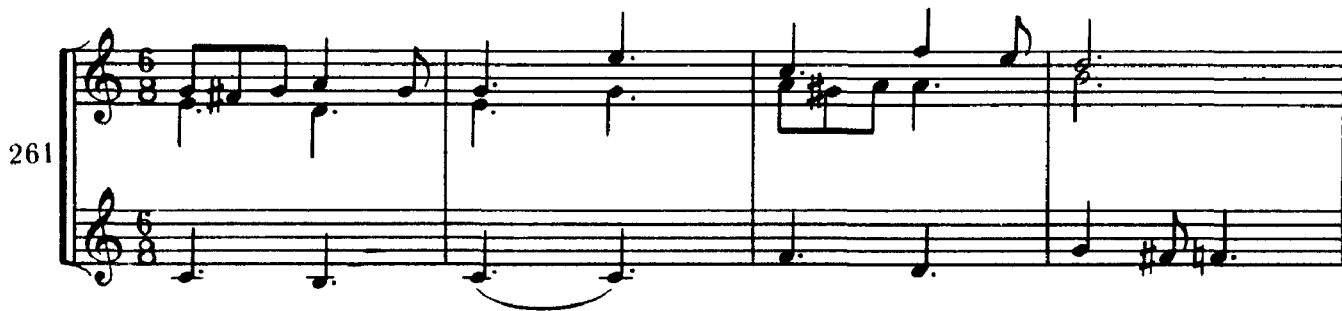
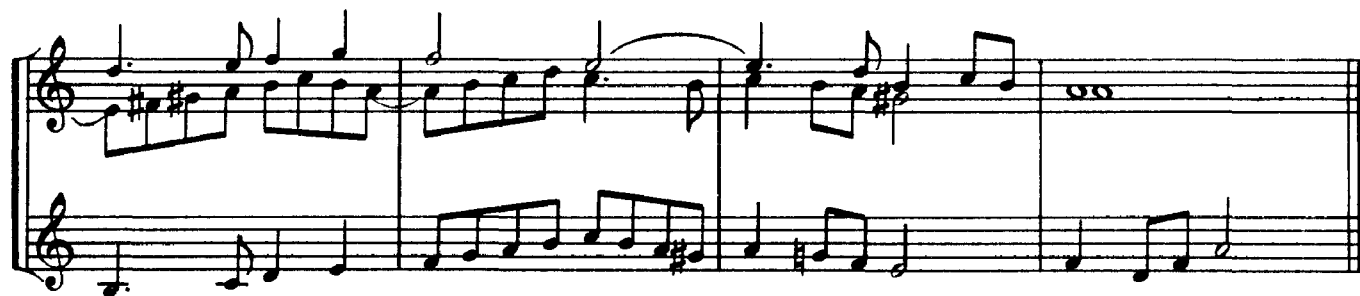
System 3 of the musical score, measures 257-260. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The music is written for two staves. Measure 257 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass, tied across the measure. Measure 258 continues with a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 259 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 260 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass.

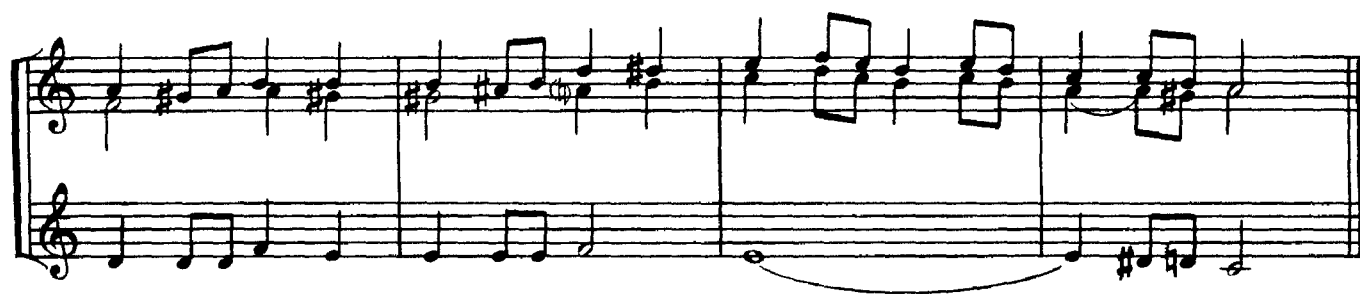
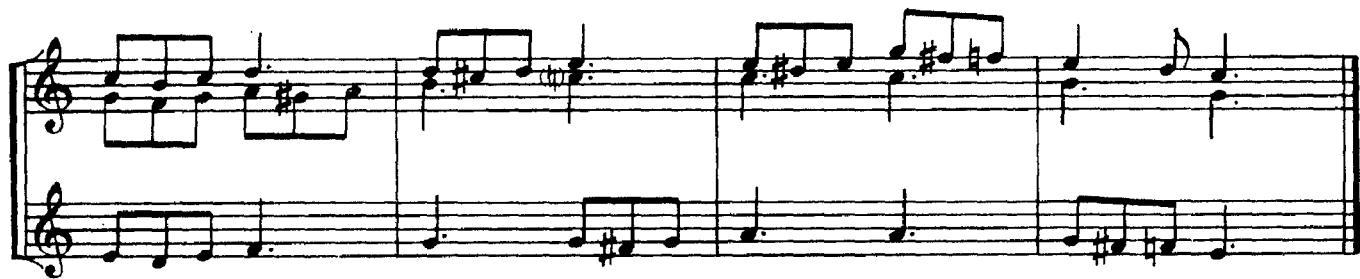
258

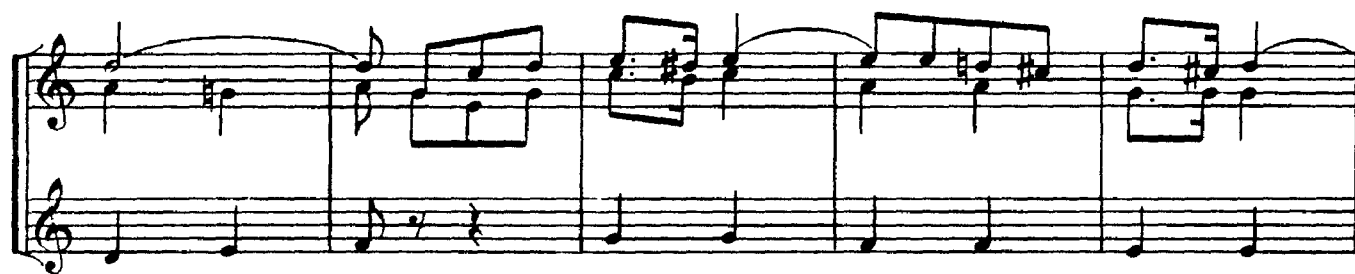
System 4 of the musical score, measures 258-261. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The music is written for two staves. Measure 258 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass, tied across the measure. Measure 259 continues with a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 260 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 261 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass.

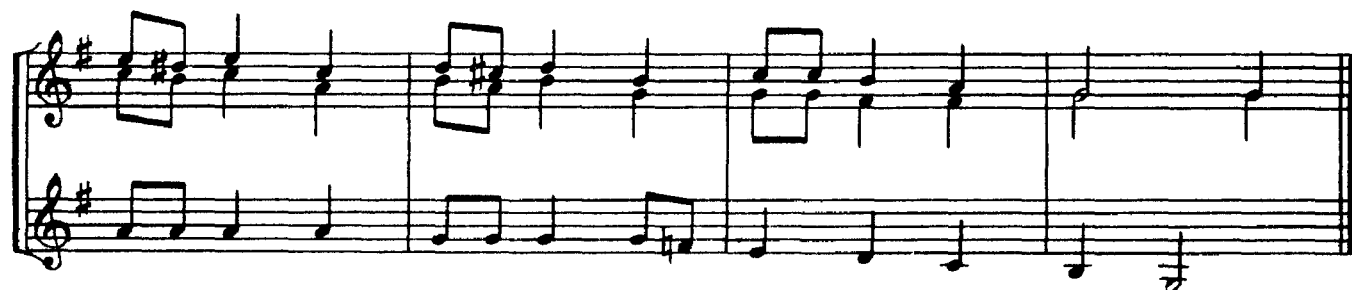
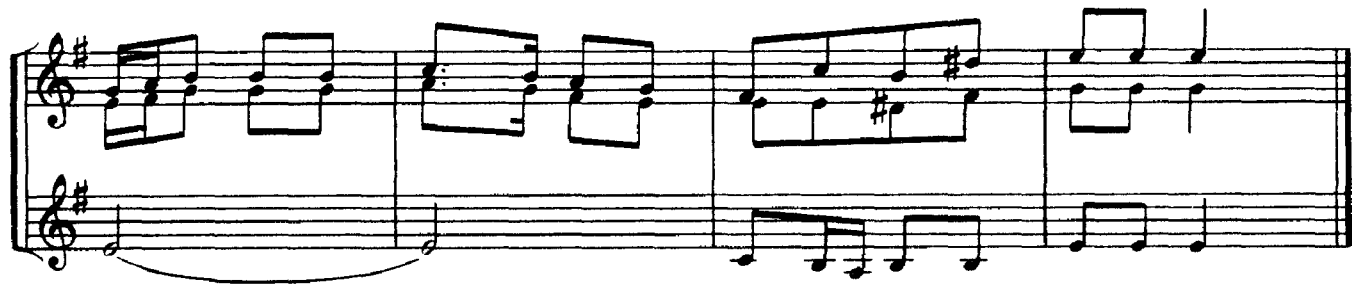
259

System 5 of the musical score, measures 259-262. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The music is written for two staves. Measure 259 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass, tied across the measure. Measure 260 continues with a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 261 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass. Measure 262 features a half note G4 in the treble and a half note F#3 in the bass.

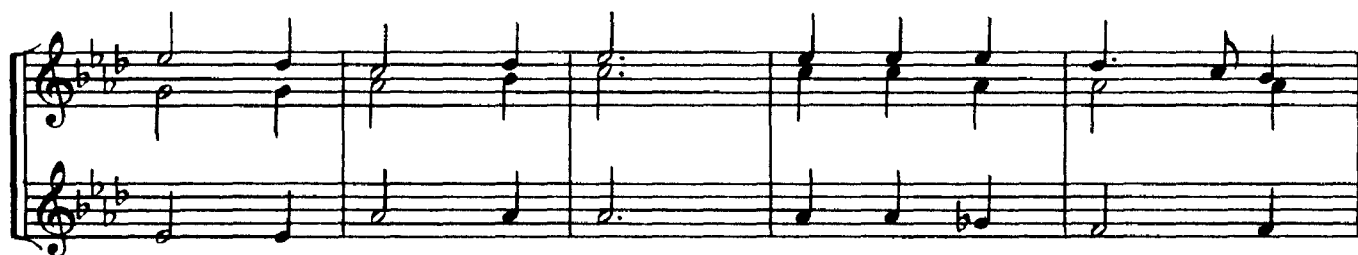

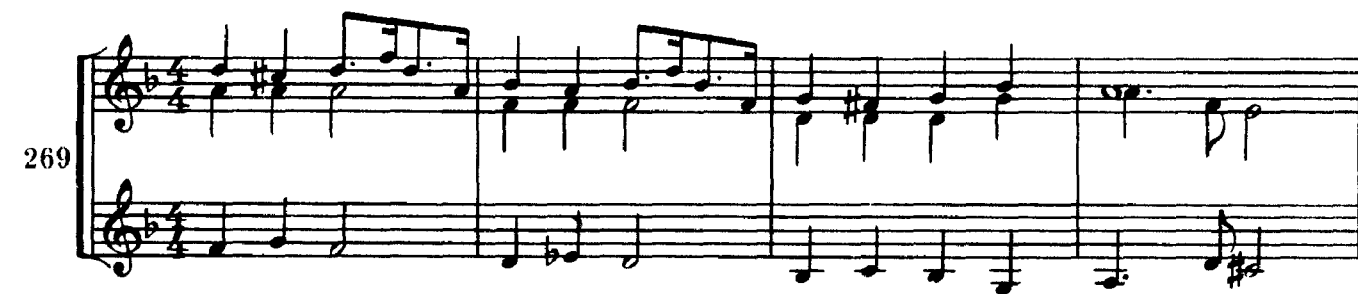

268

269

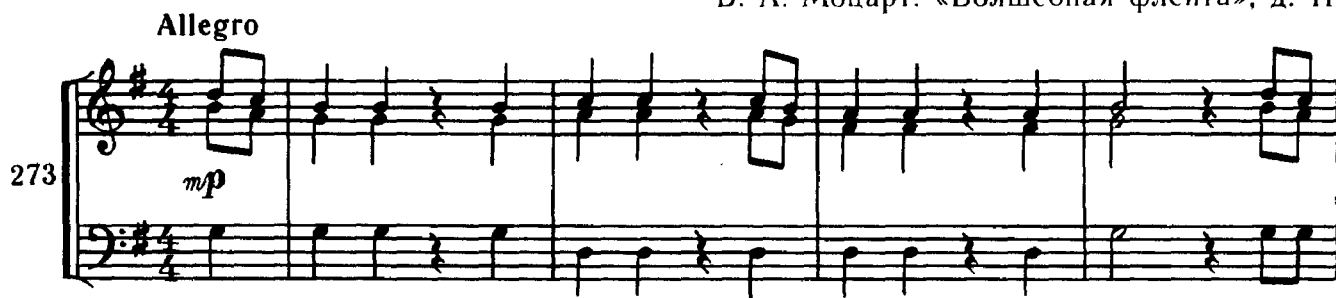
270

271

272

В.-А. Моцарт «Чарівна флейта», д. II
В. А. Моцарт. «Волшебная флейта», д. II

Allegretto

274 *mf*

1. «Гри - цю, Гри - цю, до ро - бо - ти!» В Гриця пор - ва - ні чо - бо - ти.

mf

«Гри - цю, Гри - цю, до те - лят!» В Гриця ні - жень - ки бо - лять.

2. «Грицю, Грицю, молотити!»
Гриць нездужає робити.
«Грицю, Грицю, врубай дров!»
А Грицько щось нездоров.

3. «Грицю, Грицю, роби хліб!»
«Кахи, кахи! Щось охрип».
«Грицю, Грицю, іди їсти!»
«Ой, чекайте! Де б м'ні сісти!»

М. Леонтович. «Ой у полі жито»
Н. Леонтович. «Ой у полі жито»

Andantino

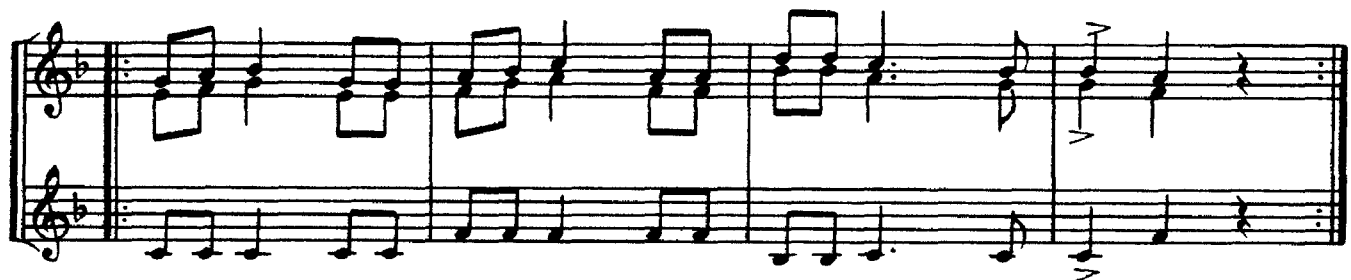
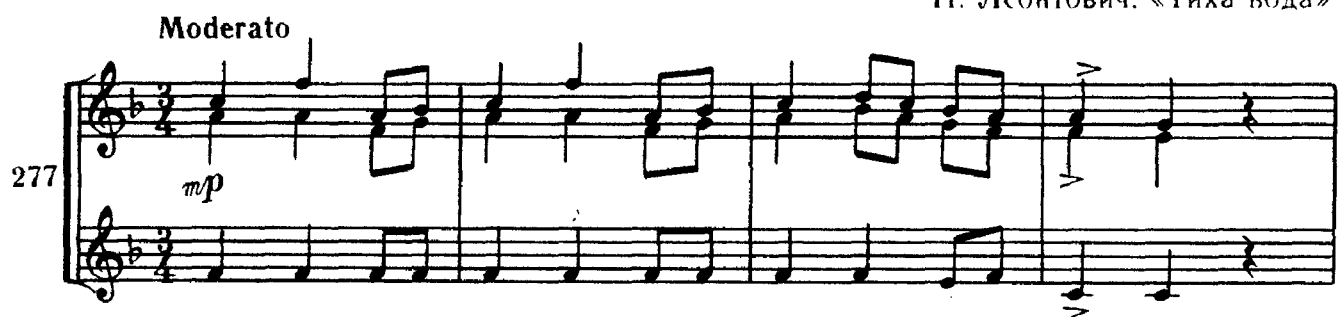
275 *p*

М. Леонтович. «Ой сербине»
Н. Леонтович. «Ой сербине»

М. Леонтович. «Тиха вода»
Н. Леонтович. «Тиха вода»

Tempo di Valse

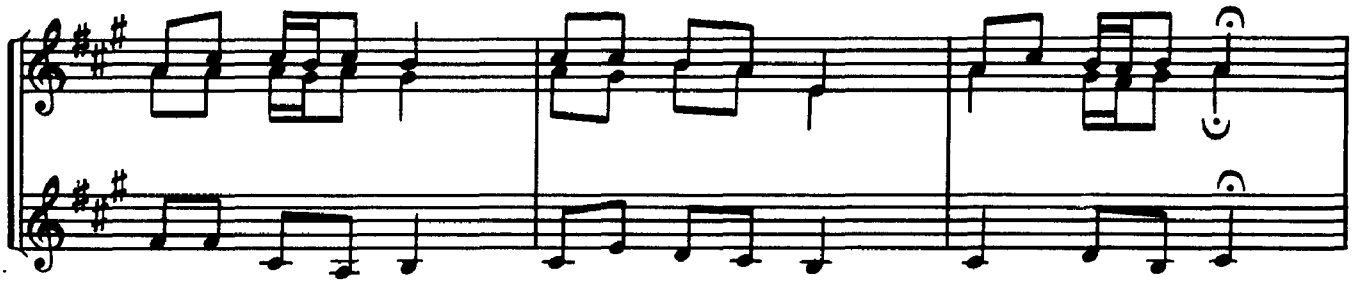
278 *f*

М. Лисенко. «Різдвяна ніч», д. I
Н. Лысенко. «Рождественская ночь», д. I

Andante

279 *p*

Poco sostenuto

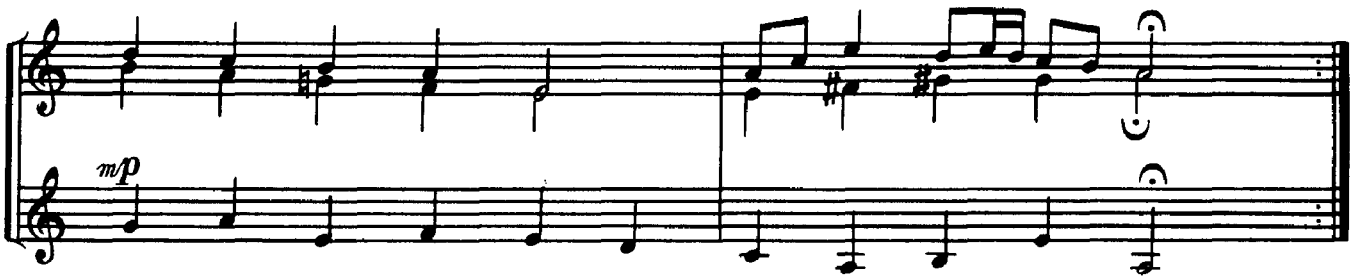
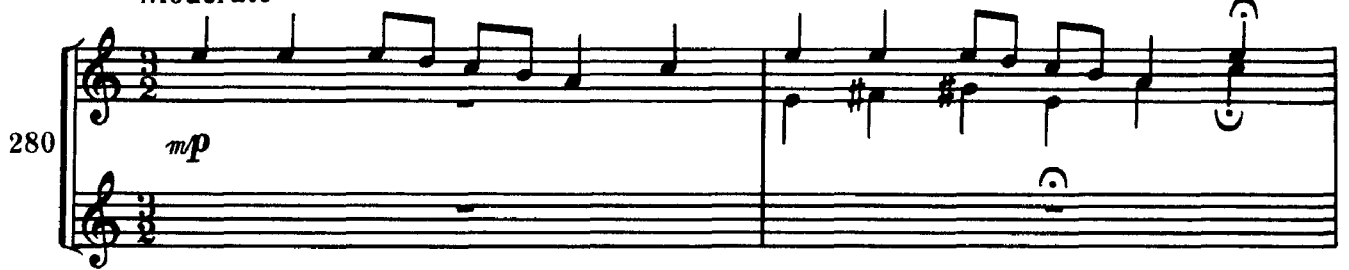

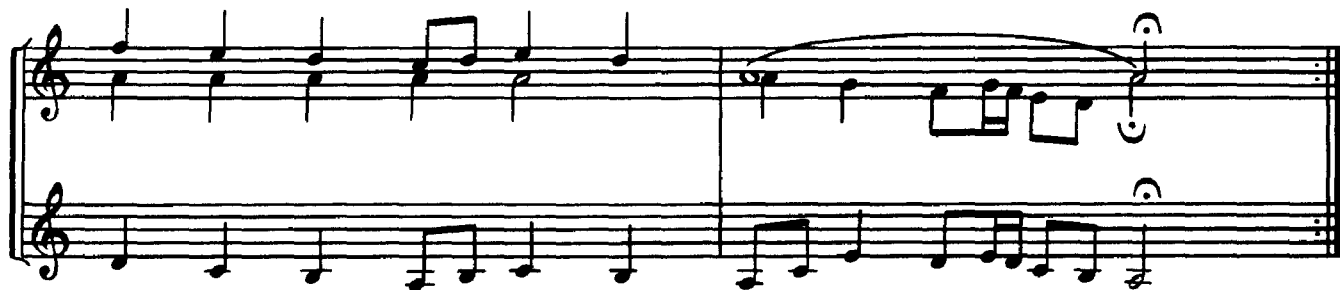
a tempo

М. Леонтович. «Чого соловей смутен»
Н. Лемонтович. «Чого соловей смутен»

Moderato

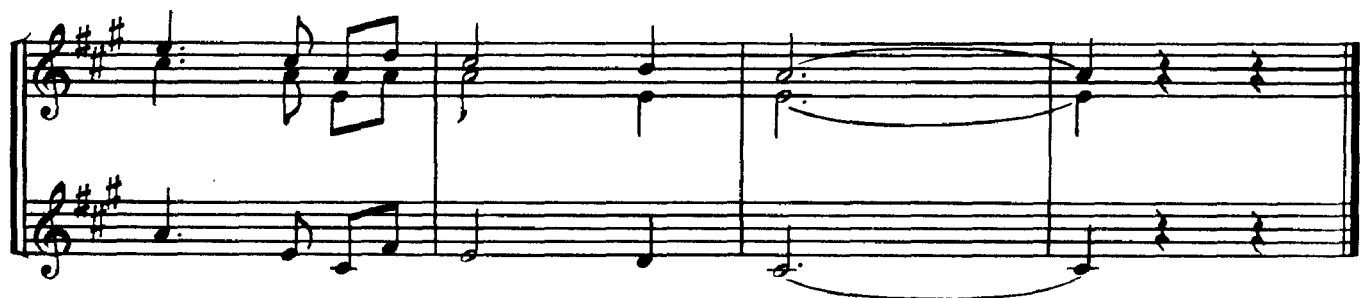

А. Кореллі. Соната, ч. III
А. Корелли. Соната, ч. III

П. Чайковський. «Євгеній Онегін», д. I
П. Чайковский. «Евгений Онегин», д. I

Allegretto

283

p *cresc.* *f*

М. Леонтович. «Їхав козак на війноньку»
Н. Леонтович. «Їхав козак на війноньку»

Marciale

284

mp *mf* *mp* *mf* *f*

1. Ї- хав ко- зак на вій- онь- ку, про- шав сво-
- ю дів- чи- онь- ку: «Про- шай, ми- лень- ка,

чор - но - бри - вень - ка, я йду в чу - жу - ю сто - ро - нонь - ку.

2. Подай, дівчино, хустину,—
Може, в бою ще загину;
Темної ночі накриють очі —
Легше в могилі спочину».

3. Лихії люди насилу
Взяли нещасну дівчину.
А серед поля гнеться тополя
Та на козацьку могилу.

М. Леонтович. «Ой з-за гори кам'яної»
Н. Леонтович. «Ой з-за гори кам'яної»

Andantino

285 1. Ой з-за го - ри ка - м'я - но - ї го - лу - би лі -

- та - ють. Не за - зна - ла роз - ко - шонь - ки, —

вже лі - та ми - на - ють, не за - зна - ла

роз - ко - шонь - ки, — вже лі - та ми - на - ють.

М. Леонтович. «Було літо»
Н. Леонтович. «Було літо»

Andantino

286 ^I_{II}

p

^I_{II}

mf

М. Леонтович. «А вже весна красна»
Н. Леонтович. «А вже весна красна»

Allegretto

287

f

В.-А. Моцарт. «Черівна флейта», д. II
В. А. Моцарт. «Волшебная флейта», д. II

Andante

288 *p*

This musical score consists of three systems of staves. The first system (measures 288-289) features a treble and bass staff in G major (one sharp) and 2/2 time. The tempo is marked 'Andante' and the dynamics 'p'. The melody in the treble staff includes some triplets. The second system (measures 290-291) continues the melody and accompaniment. The third system (measures 292-293) concludes the passage with a final cadence.

Д. Палестрина. «Вечірня пісня»
Д. Палестрина. «Вечерняя песня»

Andante

289 *pp*

This musical score consists of three systems of staves. The first system (measures 289-290) is in G major (one sharp) and 4/4 time, marked 'Andante' and 'pp'. The melody in the treble staff is sparse, with many rests. The second system (measures 291-292) continues the melody and accompaniment. The third system (measures 293-294) concludes the passage with a final cadence.

Handwritten musical score for three staves in G major, 4/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (F major). The second and third staves have a bass clef and a key signature of two flats (B-flat major). The music consists of eighth and quarter notes with various rests and ties.

Handwritten musical score for three staves in 4/4 time, featuring a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The notation includes various note values, rests, and a repeat sign.

A musical score for three voices (Soprano, Alto, and Tenor) in G major and 4/4 time. The score consists of three staves. The Soprano staff (top) begins with a treble clef and a key signature of one flat (F major). The Alto staff (middle) begins with a treble clef and a key signature of one flat. The Tenor staff (bottom) begins with a bass clef and a key signature of one flat. The music is written in 4/4 time. The Soprano part starts with a half note G4, followed by a quarter note A4, a quarter note B4, a half note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, a half note G4, a quarter rest, a quarter note F4, a half note E4, and a quarter note D4. The Alto part starts with a half note G3, followed by a quarter note A3, a quarter note B3, a half note C4, a quarter note B3, a quarter note A3, a half note G3, a quarter note F3, a half note E3, and a quarter note D3. The Tenor part starts with a half note G2, followed by a quarter note A2, a quarter note B2, a half note C3, a quarter note B2, a quarter note A2, a half note G2, a quarter note F2, a half note E2, and a quarter note D2. The score is divided into four measures by vertical bar lines. The first measure contains the first two staves, the second measure contains the first and third staves, the third measure contains the second and third staves, and the fourth measure contains all three staves. The music ends with a double bar line at the end of the fourth measure.

Handwritten musical score for three staves in G major, 3/4 time. The first staff contains a melody with a slur over the first two measures. The second and third staves provide harmonic accompaniment. The piece ends with a double bar line.

Allegro non troppo

290

The musical score consists of five systems of two staves each, in D major (two sharps) and 3/4 time. The first system (measures 290-291) begins with a forte (*f*) dynamic. The second system (measures 292-293) continues the melody and accompaniment. The third system (measures 294-295) features a melodic line with slurs and accents. The fourth system (measures 296-297) includes the markings *rit.*, *cresc.*, *ff*, and *a tempo*. The fifth system (measures 298-299) concludes with a piano (*p*) dynamic and a final sharp sign at the end of the bottom staff.

Українська народна пісня «В калиновім лісі».
Обробка С. Людкевича
Украинская народная песня «В калиновім лісі».
Обработка С. Людкевича

Повільно
Медленно

291

tr

1. В ка-ли-но-вім лі-сі во-да ка-мінь не-се, сидить на
3. Пи-ше во-на, пи-ше дріб-не-сень-ку стріч-ку, що на-пи-

tr

нім дів-ча, сидить на нім дів-ча, ру-су ко-су че-ше.
-ше листок, що на-пи-ше ли-сток, то ки-да-є в річ-ку.
ten.

2. Че-ше во-на, че-ше і ди-тя ко-ли-ше, до сво-го
4. Ой пли-ви, ли-сточ-ку, пли-ви за во-до-ю, за-пи-тай

Я - нич_ка, до сво_го Я - нич_ка, дрібні лис_ти пи_ше.
Я - нич_ка, за_пи_тай Я - нич_ка, чи ту_жить за мно_ю.

ten.

Я. Степовий. «Вечір»
Я. Степовой. «Вечер»

292

Moderato
mf

Са_док виш_ не_ вий ко_ло ха_ти, хру_щі над

mf

Са_док виш_ не_ вий,

виш_ ня_ ми гу_дуть, плу_га_та_рі з плу_га_ми

плу_га_та_рі з плу_га_ми

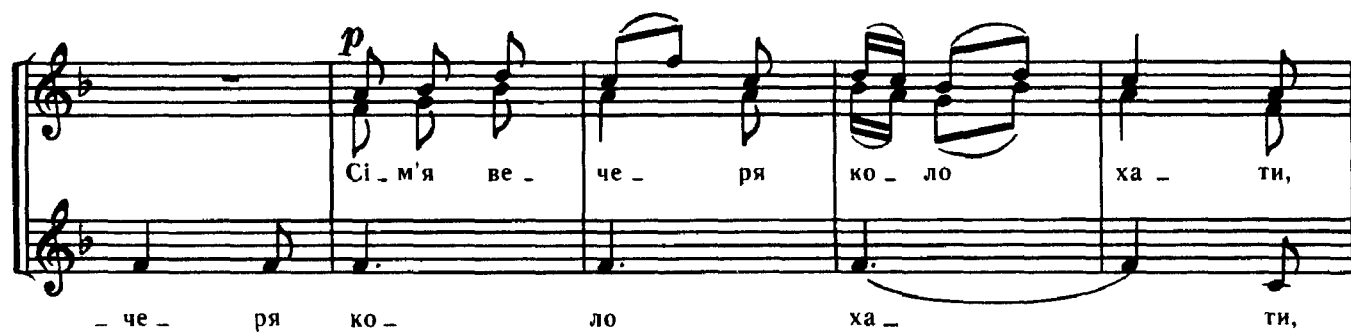
йдуть, спі_ва_ють і_ду_чи дів_ча_та, а ма_те_

йдуть,

– рі ве – че – рять ждуть.

p Сі – м'я ве –

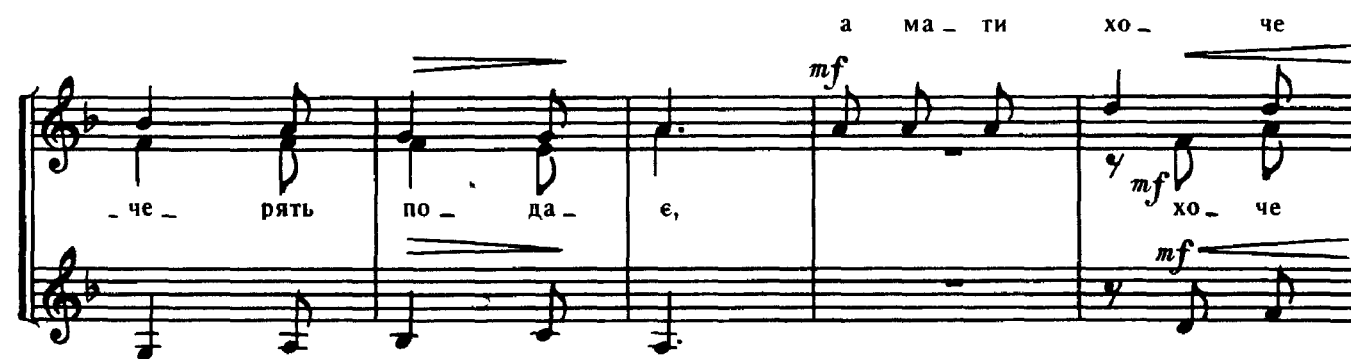

p Сі – м'я ве – че – ря ко – ло ха – ти,

– че – ря ко – ло ха – ти,

ве – чір – ня зі – ронь – ка вста – є. Доч – ка ве –

а ма – ти хо – че

– че – рять по – да – є, *mf* хо – че *mf*

на – у – ча – ти, так со – ло – вей – ко *mf*

на – у – ча – ти,

Meno mosso

mf не да - є. *tr* poco a poco dim. e rit. По - кла - ла ма - ти ко - ло

mf *tr* poco a poco dim. e rit.

ха - ти ма - лень - ких ді - то - чок сво - їх,

са - ма за - сну - ла ко - ло їх.

p За - тих - ло

Темпо I

tr poco a poco rit. e dim.

tr poco a poco rit. e dim. тільки дів - ча - та та со - ло - вей - ко,

tr poco a poco rit. e dim.

все, та со - ло - вей - ко не за - тих.

p та со - ло - вей - ко не за - тих. *pp*

p *pp*

ДОДАТОК

Лади народної музики

293

дорійський
дорийский

фрігійський
фригийский

лідійський
лидийский

міксолідійський
миксолидийский

іонійський
ионийский

солійський
эолийский

VI II IV VII

Українська народна пісня «Прийшов Яків»
Украинская народная песня «Прийшов Яків»

294

Andante

3 V

Е. Сухонь. «Крутнява», к. III
Э. Сухонь. «Водоворот», к. III

295

Moderato

p *mf*

Українська народна пісня «Гей, у лісі, в лісі»
Украинская народная песня «Гей, у лісі, в лісі»

296

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой весна, весна»
Украинская народная песня «Ой весна, весна»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Іде свадьба з гори»
Украинская народная песня «Иде свадьба з гори»

Moderato

Російська народна пісня «Нам бы девушкам»
Русская народная песня «Нам бы девушкам»

Allegro moderato

Пентатоніка

Пентатоника

мажорна
мажорная

мінорна
минорная

Татарська народна пісня «Мовчить ріка»
Татарская народная песня «Молчит река»

Повільно
Медленно

Марійська народна пісня «Наша вулиця»
 Марийская народная песня «Наша улица»

Протяжно
 Протяжно

Поліметрія

Поліметрія — це одночасне сполучення двох або більше різних розмірів.

Полиметрия

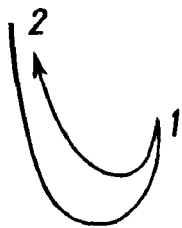
Полиметрия — это одновременное соединение двух или больше разных размеров.

М. Лисенко. «Зима і Весна», д. I
 Н. Лысенко. «Зима и Весна», д. I

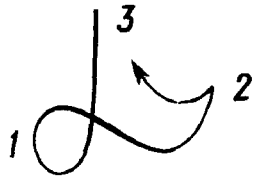
Moderato

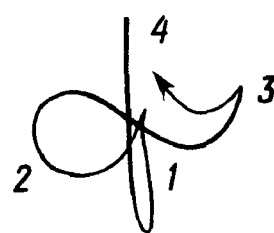
Дводольна
Двухдольная

Тридольна
Трехдольная

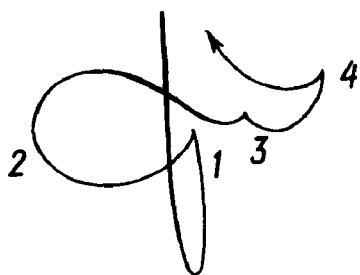
Чотиридольна
Четыrehдольная

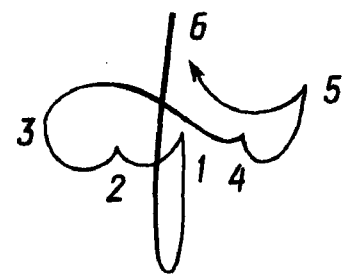
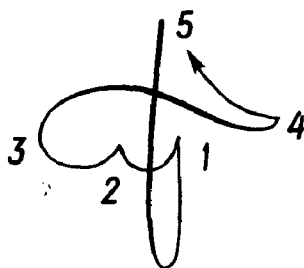
П'ятидольні
Пятидольные

Шестидольна
Шестидольная

2 + 3

3 + 2

Позначення темпу:

Adagio	— повільно
Allegretto	— поживавлено
Allegro	— швидко
Andante	— спокійно, не поспішаючи
Andantino	— рухливіше, ніж Andante
Grave	— важко
Largo	— широко
Lento	— протяжно
Maestoso	— велично, урочисто
Moderato	— помірно
Presto	— дуже швидко
Sostenuto	— стримано
Veloce, Velocissimo	— швидко, легко
Vivo, Vivace	— жваво

Для прискорення
темпу:

accelerando	— прискорюючи
stringendo	— прискорюючи

Для сповільнення
темпу:

allargando	— розширюючи
rallentando (rall.)	— сповільнюючи
ritardando	— запізнюючи
ritenuto (rit.)	— стримуючи

Для встановлення
попереднього темпу:

a tempo	— в темпі
l'istesso	— той же темп
tempo primo (tempo I)	— початковий темп

Додаткові
позначення:

agitato	— схвилювано
animato	— з душею, натхненно
assai	— значно
cantabile	— співуче
con moto	— рухливо
espressivo	— виразно
grazioso	— граціозно
marcato	— підкреслено
meno mosso	— менш рухливо
molto	— дуже
non troppo	— не дуже
piu mosso	— більш рухливо
rubato	— вільно
sempre	— весь час, постійно
senza	— без
tranguillo	— спокійно

Обозначения темпа:

— медленно
— оживленно
— быстро
— спокойно, не спеша
— подвижной, чем Andante
— тяжело
— широко
— протяжно
— величественно, торжественно
— умеренно
— очень быстро
— сдержанно
— быстро, легко
— живо

Для ускорения темпа:

— ускоряя
— ускоряя

Для замедления
темпа:

— расширяя
— замедляя
— опаздывая
— сдерживая

Для установления
предыдущего темпа:

— в темпе
— тот же темп
— начальный темп

Дополнительные
обозначения:

— взволнованно
— с душой, вдохновенно
— значительно
— певуче
— подвижно
— выразительно
— грациозно
— подчеркнуто
— менее подвижно
— очень
— не очень
— более подвижно
— свободно
— все время, постоянно
— без
— спокойно

ЗМІСТ

СОДЕРЖАНИЕ

ВІД АВТОРІВ	3	ОТ АВТОРОВ
ДВІ КРАПКИ	5	ДВЕ ТОЧКИ
РИТМІЧНІ ВПРАВИ	7	РИТМИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ
ПРОХІДНІ ХРОМАТИЧНІ ЗВУКИ	10	ПРОХОДЯЩИЕ ХРОМАТИЧЕСКИЕ ЗВУКИ
ЗМІШАНІ РОЗМІРИ	20	СМЕШАННЫЕ РАЗМЕРЫ
МОДУЛЯЦІЯ	33	МОДУЛЯЦИЯ
ЗМІННІ РОЗМІРИ	58	ПЕРЕМЕННЫЕ РАЗМЕРЫ
ЗМЕНШЕНА КВАРТА. ЗБІЛЬШЕНА КВІНТА	65	УМЕНЬШЕННАЯ КВАРТА. УВЕЛИЧЕННАЯ КВИНТА
ЗБІЛЬШЕНИЙ ТРИЗВУК	68	УВЕЛИЧЕННОЕ ТРЕЗВУЧИЕ
ПЕРІОД	72	ПЕРИОД
ПРОСТІ ДВОЧАСТИННІ ТА ТРИЧАСТИННІ ФОРМИ	77	ПРОСТЫЕ ДВУХЧАСТНЫЕ И ТРЕХЧАСТНЫЕ ФОРМЫ
СИСТЕМАТИЧНА РОБОТА НАД ТРИГОЛОС-СЯМ	84	СИСТЕМАТИЧЕСКАЯ РАБОТА НАД ТРЕХГОЛОСИЕМ
ДОДАТОК	115	ПРИЛОЖЕНИЕ

Владимир Васильевич Флыс, Ярема Васильевич Якубак.

Сольфеджио. Для VII класса детских музыкальных школ

(На украинском и русском языках)

Издательство «Музычна Українна», 252004, Киев, Пушкинская, 32

Редактор *Т. С. Невінчана*. Художник *В. О. Шестаковський*. Художній редактор *О. В. Квітка*. Технічні редактори *М. Г. Чередник, Т. О. Гращенко*. Коректори *Г. М. Вільховська, Т. М. Чухаренко*

Н/К

Здано на виробництво 21.05.82. Підписано до друку 05.08.82. БФ 46363. Формат 84×108^{1/16}. Папір офсетний № 1. Гарнітура літературна. Спосіб друку офсетний. Умовно-друк. арк. 12,6. Умовні фарб.-відб. 13,23. Обліково-видавн. арк. 14,17. Тираж 40 000. Зам. № 2-3246. Ціна 1 крб. 50 к. Видавництво «Музична Україна», 252004, Київ, Пушкінська, 32. Київська нотна фабрика, 252655, МСП, Київ-80, Фрунзе, 51а.